

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 19200/B/2011/3533791403

**RODOVÉ ASPEKTY A HOSPODÁRSKE TRENDY V KRAJINÁCH TRETIEHO
SVETA**

Bakalárska práca

2011

Lýdia Szantová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

RODOVÉ ASPEKTY A HOSPODÁRSKE TRENDY V
KRAJINÁCH TRETIEHO SVETA

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00 Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Školiteľka: PhDr. Jana Barátová

Bratislava 2011

Lýdia Szantová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval(a) samostatne a že som uviedol (uviedla) všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

ABSTRAKT

SZANTOVÁ, Lýdia: *Rodové aspekty a hospodárske trendy v krajinách tretieho sveta*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúca záverečnej práce: PhDr. Jana Barátová. – Bratislava: FMV EU, 2011, počet strán 56.

Cieľom záverečnej práce bolo zhodnotenie hospodárskej situácie rozvojových krajín s ohľadom na rodovú problematiku – rovnosť a nerovnosť šancí z hľadiska ľudských práv, prístupu k vzdelaniu, práci ako aj z pohľadu diskriminácie na základe rodu. Práca je rozdelená do 3 kapitol. Obsahuje 5 grafov a 6 príloh. Prvá kapitola je venovaná chudobe, definícií tretieho sveta a dôvodom, ktoré určujú nerovnaké postavenie žien a mužov.

V ďalšej časti charakterizujem, aké metódy a postupy boli použité v práci. Zaoberám sa cieľom práce a metodikou výpočtu jednotlivých indexov.

Záverečná kapitola sa zaoberá aktuálnymi otázkami v hospodárskej, ekonomickej, sociálnej a právnej oblasti dvoch konkrétnych krajín. Časť venujem aj medzinárodným organizáciám, ktoré sa zameriavajú na riešenie chudoby a postavenie žien v spoločnosti.

Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza závislosti medzi nerovnakým postavením na základe rodu a hospodárskou zaostalosťou krajín tretieho sveta.

Kľúčové slová:

Chudoba, meranie chudoby, index ľudského rozvoja, rod, rodová rovnosť, diskriminácia, rozvojová pomoc.

ABSTRACT

The aim of the final work is to evaluate economic situation of developing countries in regard to gender aspects – equality and inequality of chances in terms of human rights, access to education, work and discrimination based on gender. The Bachelor's work is divided into 3 chapters. It contains 5 graphs and 6 appendixes. The first chapter deals with causes of poverty, and definition of third world countries, which determines unequal status of women and men.

In the following chapter, I characterize methods and techniques, which were used in the work. It is focused on the aim of the final work and particular indices for measuring poverty.

The final chapter deals with current issues in economic, social and juridical branches in two developing countries. I consider global organizations as important players in consideration of poverty and status of women in society in international scene.

The result implicates into analysis of the correlation between unequal position based on genders and third world countries' economic underdevelopment.

Key words:

Poverty, measuring poverty, Human Development Index, gender, gender inequality, discrimination, development aid.

ZOZNAM TABULIEK

Príloha č. 1: Poradie vybraných krajín podľa HDI, Indexu na meranie rodovej rovnosti a Indexu na meranie chudoby

Príloha č. 2: Poradie vybraných krajín podľa rodovej nerovnosti meranej pomocou GII (Gender Inequality Index)

Príloha č. 3: Základné ukazovatele ekonomického vývoja

ZOZNAM MÁP

Príloha č. 4: Rozloženie chudoby vo svete

Príloha č. 5: Mapa sveta a rozdelenie krajín podľa HDI

ZOZNAM SKRATIEK A SYMBOLOV

AI – Amnesty International

ANDS - Afganistanská národná stratégia pre rozvoj

EI – Education Index

DCs – rozvinuté krajiny

G7 (G8) – „Veľká 7 (8)“

GDI - Gender-related Development Index

GEM - Gender Empowerment Measure

GII – Gender Inequality Index

GSP – Všeobecný systém colných preferencií

IMF – Medzinárodný menový fond

HDI – Index ľudského rozvoja (Human Development Index)

HDP p.c. – hrubý domáci produkt per capita

HPI – Index ľudskej chudoby

HNP – hrubý národný príjem

ICC – Medzinárodný trestný súd

IFAD – Medzinárodný fond pre poľnohospodársky rozvoj

II – Income Index

ILO – Medzinárodná organizácia práce

LDCs – Najmenej rozvinuté krajiny (Least Developed Countries)

MPI – Viacrozmerný index chudoby

NICs – novoindustrializované krajiny

LEI - Life Expectancy Index

ODA – oficiálna rozvojová pomoc

ODI – Overseas Development Institute

OECD – Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj

OPEC – Organizácia krajín vyvážajúcich ropu (Oil Petroleum Exporting Countries)

OSN – Organizácia spojených národov

TNK – transnacionálne korporácie

UNCDF - United Nations Capital Development Fund

UNCTAD – Konferencia spojených národov pre obchod a rozvoj

UNDP – Rozvojový program OSN

UNIFEM – Rozvojový fond OSN pre ženy

WHO – Svetová zdravotnícka organizácia

Obsah

str.

Úvod	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky	10
1.1 Meranie chudoby.....	14
1.1.1 Index ľudského rozvoja	15
1.1.2 Index rodovej nerovnosti (GII – Gender Inequality Index).....	16
1.1.3 Viacrozmerný index chudoby (MPI – Multidimensional Poverty Index)	18
1.1.4 Giniho koeficient	19
1.2 Rodová problematika a tretí svet.....	20
1.3 Teória závislosti	21
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	24
3 Výsledky práce a diskusia	26
3.1 Afganistan	26
3.2 Pakistan.....	32
3.3 Rozvojová pomoc	37
3.3.1 Amnesty International (AI).....	38
3.3.2 Rozvojový fond OSN pre ženy (UNIFEM).....	40
3.3.3 Rozvojový program OSN (UNDP).....	42
Záver	44
Zoznam použitej literatúry	44
Prílohy.....	50

Úvod

Moderná spoločnosť fungujúca na demokratických zásadách by mala zabezpečiť rodovú rovnosť a ľudské práva, ktoré sú základom rozvoja a rastu. Kultúrna podmienenosť národa vytvára špecifické podmienky pre život. Zákony každého štátu by mali byť upravené tak, aby neobmedzovali svojich občanov na základe rodu, rasy, náboženstva, farby pleti. K rozdielom, ktoré vznikajú medzi národmi treba pristupovať citlivo, s porozumením a problémy sa snažiť riešiť nenásilnou cestou.

Východiskom tejto bakalárskej práce je analýza hospodárskych trendov a fungovania spoločnosti v rozvojových krajinách s ohľadom na rodovú problematiku a postavenie žien v týchto krajinách. Druhou stranou práce je hľadať a poukázať na koreláciu medzi chudobou a nerovnocenným postavením žien a mužov v krajinách tretieho sveta. Rodová diskriminácia ako kultúrne podmienený a dlhodobo pretrvávajúci fenomén je jednou z príčin chudoby. Zároveň sa práca zaoberá, kde má chudoba svoj pôvod, ako sa v súčasnosti rieši a aké sú vyhliadky do budúcnosti pre najmenej rozvinuté krajiny.

Na vývoj rozvojových krajín výrazne vplývajú rozvinuté krajiny a medzinárodné organizácie, v ktorých záujme je zlepšiť postavenie týchto krajín. Na jednej strane vystupuje otázka solidarity a na strane druhej pozastavenie ekonomického rastu z dôvodu veľkých disproporcií medzi krajinami. Historická podmienenosť chudobných krajín je nepopierateľná - vzťah kolónií a mocností, ktoré využívali nerastné bohatstvo a lacnú pracovnú silu. Otázka znie, ako dlho je táto situácia únosná a či je možné zvrátiť budúcnosť najchudobnejších častí sveta. Dôležitosť tohto problému si uvedomujú aj svetové mocnosti a medzinárodné organizácie, ktoré sa angažujú v rozvojovej pomoci. V tejto oblasti vybudovalo OSN dostatočne štrukturovaný systém inštitucionálnej základne na ochranu ľudských práv a práv menších.

Na riešenie problému chudoby nejestvuje všeobecný vzorec. Ku každej krajine treba pristupovať individuálne s ohľadom na jej kultúru, hodnoty, históriu a problémy skúmať do hĺbky.

Čo je chudoba, je možné ju objektívne zmerať? Na základe čoho sa dá svet rozdeliť na prvý, druhý a tretí svet? Z čoho vyplýva nerovnaké postavenie mužov a žien? Odpovediam na tieto otázky som sa venovala v prvej kapitole, v ktorej som určitú časť vymedzila na definovanie novej metodiky merania ľudského rozvoja, ktorú spracováva Rozvojový program OSN.

Nasledujúca kapitola rozoberá, aké metódy a postupy som použila v práci. Definujem v nej cieľ práce, výpočet indexov a odkiaľ som čerpala štatistické údaje.

V tretej kapitole sa konkrétne venujem dvom rozvojovým krajinám, ktoré sa nachádzajú na konci rebríčka krajín v otázke nerovností medzi rodmi. Afganistan a Pakistan majú spoločné vysoké hodnoty indexu rodovej nerovnosti, patria k najchudobnejším krajinám sveta, sú politicky nestabilné a nachádzajú sa v nich teroristické skupiny. Osobitne sa venujem postaveniu žien v krajinách, ktoré je ovplyvnené demografickými, geografickými a náboženskými podmienkami.

Posledná kapitola rieši aktuálne otázky v hospodárskej, ekonomickej, sociálnej a právnej oblasti krajín tretieho sveta so zameraním na medzinárodné organizácie, ktoré sú orientované problém chudoby, postavenia žien v spoločnosti a vymáhateľnosti práva. Konkrétne som sa zamerala na Amnesty International, Rozvojový program OSN a Rozvojový fond OSN pre ženy, na ktorých som poukázala na aktuálne trendy, programy, projekty, ktorým sa venujú, ako aj výsledky ich práce.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

Rozvojová krajina je označovaná aj ako krajina tretieho sveta, pričom tento pojem sa používal hlavne počas studenej vojny, sa vyznačuje mnohými charakteristikami – nízky hrubý domáci produkt (HDP) na obyvateľa, nízky index ľudského rozvoja (HDI), vysoká nezamestnanosť, vysoká úmrtnosť, nízka miera gramotnosti, nízky životný štandard, relatívne jednostrannú komoditnú štruktúru exportu, vysoký pomer primárnych odvetví na tvorbe HDP a mnohé ďalšie makroekonomické ukazovatele¹.

Úspešný rast a vývoj krajiny sa chápe v mnohých rovinách:

- „Zlepšenie v štandardoch bývania, zabezpečenie základných potrieb ako dostatok jedla, vody, oblečenia, vzdelania zdravotnej starostlivosti.
- Stabilná sociálna, ekonomická a politická situácia, ktorá súvisí so sociálnou, ekonomickou a politickou voľnosťou.
- Možnosť slobodnej voľby.
- Možnosť aktívnej participácie na demokratickom živote, možnosť slobodného prejavu.“²

Hlavným cieľom chudobných krajín je dosahovanie ekonomického rozvoja a rastu. „Ekonomický rast sa spája so zvýšenou výrobou krajiny. Výroba sa zvyčajne meria prostredníctvom HDP.“³ Ekonomický rozvoj „...zahŕňa ekonomický rast, ktorý je sprevádzaný zmenami v ekonomickej štruktúre a vo výstupe.“⁴ Prvé rozdelenie krajín na chudobné a bohaté má svoje začiatky v 40.-tych a 50.-tych rokoch 20. storočia. K bohatým sa radili krajiny západnej Európy, USA, Kanada, Austrália, Nový Zéland a Japonsko. Chudobné predstavovali krajiny Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. V súčasnosti toto delenie už nie je aktuálne, pretože niektoré rozvojové krajiny zaznamenali vysoký rast v posledných desaťročiach (tzv. NICs⁵ – novoindustrializované krajiny). Ázijské tigre sa stali špecifickou skupinou, pre ktorú je charakteristický vysoký stupeň ekonomického

---

¹ LEONARD, T. M. et al. 2006. *Encyclopedia of the Developing World*. Vol. 1. New York: Taylor & Francis Group, LLC, 2006. 1759 s.

² Poznámka: podľa United Nations.

³ NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 15 s.

⁴ NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 15 s.

⁵ Poznámka: 4 ázijské tigre – Južná Kórea, Taiwan, Singapur, Hong Kong. Medzi NICs sa niekedy zaraďujú aj Mexiko, Brazília, Malajzia, Turecko, Argentína, Čína, India, Portugalsko a Juhoafrická republika.

rastu. Medzi rozvinuté krajiny sa väčšinou radia krajiny mimo G7 (G8)⁶ a členské krajiny OECD⁷. Rozvojové krajiny sa dajú rozdeliť podľa mnohých kritérií:

- Ropné štáty – hlavne krajiny OPEC, ktoré majú jednostranne zameraný priemysel na ťažbu ropy, ktorá tvorí väčšinu príjmov HDP.
- Štáty oplývajúce nerastným bohatstvom – dosahujú pomerne vysokú úroveň HDP hlavne vďaka exportu nerastných surovín.
- Novoinustrializované štáty – štáty s dobre rozvinutým priemyslom, napr. India, Pakistan, Južná Kórea.
- Štáty orientované na cestovný ruch – napr. východná Afrika.
- „Banánové republiky“ – monokultúrne zamerané štáty, ktoré sa zameriavajú na export jednej plodiny, prípadne je táto položka hlavným zdrojovým príjmom – napr. banány sú dôležitým vývozným artiklom oblasti Karibiku.
- LDCs (Least Developed Countries) – najchudobnejšie krajiny, ktorých HDP p. c. dosahuje pod 100 USD. Medzi tieto krajiny patrí hlavne oblasť centrálnej Afriky.⁸

Toto rozdelenie naznačuje, že pojem tretí svet sa vzťahuje hlavne na krajiny s nízkou ekonomickou základňou ako sú krajiny Afriky, Oceánie a niektoré krajiny Latinskej Ameriky, Južnej Ázie a Blízkeho Východu.

„Termín „krajiny tretieho sveta“ sa po prvýkrát použil počas studenej vojny, pričom sa takto označili krajiny, ktoré sa vtedy nepridali na stranu USA („prvý svet“) ani na stranu ZSSR („druhý svet“).“⁹ Termín bol použitý demografom Alfredom Sauvym, pričom termín druhý svet zanikol po rozpade ZSSR a termínom „prvý svet“ sa začali označovať rozvinuté krajiny.

V súčasnosti sa objavuje aj termín „štvrtý svet“, ktorý má tiež svoje postavenie v hierarchii štátov. Tento pojem zastrešuje tie národy a krajiny, ktoré nezískali suverenitu (Nomádi, Rómovia, Kurdi, pastieri, kočovníci a ľudia žijúci na okraji spoločnosti, mimo moderného industriálneho sveta). Tieto národy sú exkludované kvôli náboženským, politicko-ekonomickým či etnickým normám. Podľa Manuela sa pojmom štvrtý svet označujú chudobné a marginálne národy bez štátnej formy ako sú Indiáni. Dá sa povedať,

---

⁶ G7 - USA, Kanada, Japonsko, Taliansko, Francúzsko, Nemecko, Veľká Británia, G8 – krajiny G7 a Rusko.

⁷ Krajiny OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) sa označujú ako rozvinuté krajiny alebo krajiny prvého sveta.

⁸ LIPKOVÁ, E. a kol.: *Medzinárodné hospodárske vzťahy*, 2011. s. 64-68.

⁹ NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 22 s.

že sú obeťami dnešnej modernej doby, pričom nekonzumujú ani neprodukurujú dôležité statky¹⁰.

Rozvinuté krajiny sa venujú otázkam chudoby¹¹ nie len z hľadiska solidarity, ale aj na základe ďalšieho ekonomického vývoja. Na zlepšenie situácie najchudobnejších a najmenej rozvinutých štátov je určená rozvojová pomoc, ktorej sa bližšie venuje posledná kapitola práce. Ak sa bude naďalej zvyšovať rozdiel medzi bohatými a chudobnými, navyše počet chudobných bude rásť, rozvinuté krajiny postupne nebudú nachádzať odbytká pre svoje tovary a služby a celkový ekonomický rozvoj sa zastaví. Uvedomujú si to aj vysokí predstavitelia na vedúcich postoch – Hu Jintao (prezident Číny), David Cameron (britský premiér), Warren Buffet (druhý najbohatší človek v USA) a Dominique Strauss-Kahn (guvernér Medzinárodného monetárneho fondu). Všetci títo vplyvní ľudia vyjadrili obavu zo zvyšujúcej sa medzery medzi bohatými a zvyškom sveta. Svetové ekonomické fórum viedlo výskum, ktorý bol zameraný na danú problematiku a došlo k záveru, že ekonomické disparity budú jedným z hlavných problémov, s ktorými si bude musieť svetová ekonomika poradiť v nasledujúcom desaťročí. Dôvodom nárastu medzery medzi bohatými a chudobnými je nesporné ekonomická kríza, ktorá spôsobila nerovnosti hlavne v rozvojových krajinách ako Čína a India. Prepuknutie krízy malo za následok šetrenie štátov vo výdavkoch, ktoré najviac zasiahlo najchudobnejších¹².

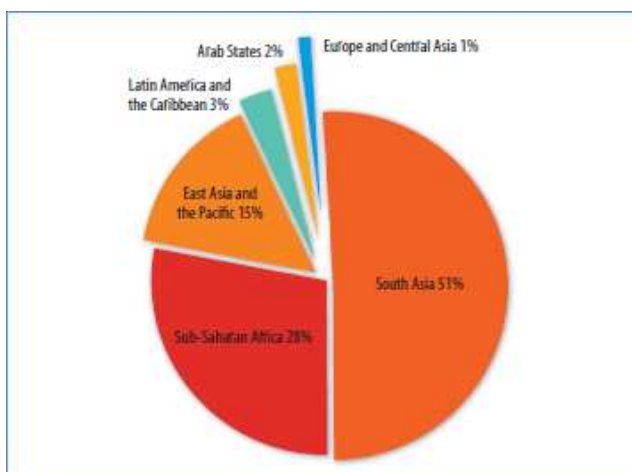
---

¹⁰ CASTELLS, M.: *End of Millenium, The Information Age: Economy, Society, and Culture*. Vol. 3, 2000. s. 356-359.

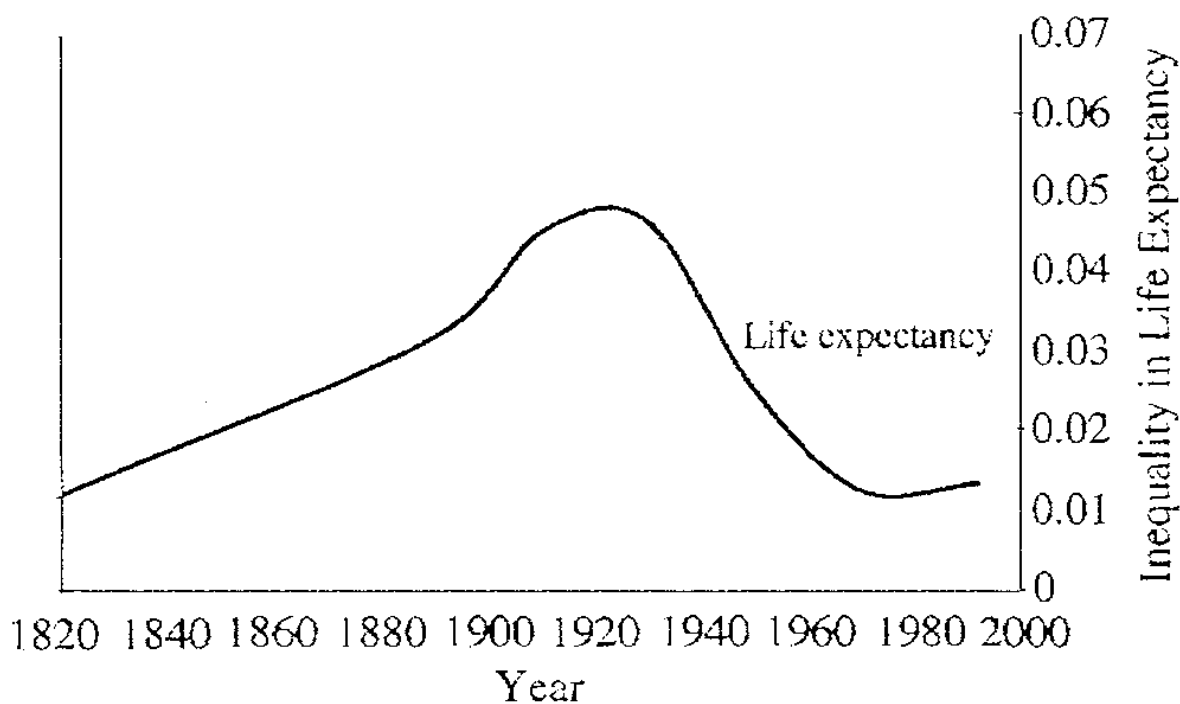
¹¹ V SR pojem "chudoba" nie je legislatívne ukotveným pojmom. Za jeho synonymá možno považovať pojmy "hmotná núdza" (stav, kedy príjem občana nedosahuje životné minimum ustanovené osobitným predpisom). Spomínaný pojem vyplýva z legislatívne ustanoveného "životného minima" (§1 ods. 1 zákona č. 124/1998 Z.z. o životnom minime a o ustanovení súm na účely štátnych sociálnych dávok), ktoré ustanovuje minimálne príjmové hranice pre jednotlivca alebo členov rodiny. Dostupné na internete: <http://www.sazp.sk/slovak/periodika/sprava/rio10/sk_html/demograf/chudoba/index.html>.

¹² The Rich and the Rest. In *The Economist*. 2011, vol. 398, no. 8717, p. 11-12.

Graf č. 1: Distribúcia obyvateľstva, ktoré žije pod hranicou chudoby vo svete.¹³

Graf č. 2: Pomer gramotnosti mužov, žien a oboch pohlaví v Pakistane počas rokov 2004/05, 2005/06 a 2006/07.¹⁴

Každý deň umrie okolo 25 000 ľudí na hlad¹⁵, čo značí jednu osobu každých 3,5 minúty. Nanešťastie, sú to väčšinou deti. Podiel výdavkov na jedlo v rozvinutých štátoch je cca 15%, pokým v rozvojovom svete dosahujú tieto výdavky až 70% a stále je prítomná

¹³ NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 842 s.

¹⁴ NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 842 s.

¹⁵ POVETTY. *Hunger and World Poverty*. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.poverty.com/>>.

tendencia rastu cien potravín. Z dôvodu podvýživy je toto obyvateľstvo choré a neschopné pracovať. Na vymanenie sa z tejto špirály existujú v súčasnosti programy, jedným z nich je aj „food for work“ alebo „jedlo za prácu“, kde sú pracovníci vyplácaní jedlom. Zúčastňujú sa väčšinou prác, ktoré zlepšujú verejné blaho – výstavba ciest, stavba škôl, kopanie studní a podobne. Pre deti existuje program „food for education“, kedy sú deti odmeňované za pravidelnú dochádzku do školy jedlom. Hlavným dôvodom tejto aktivity je myšlienka, že vzdelanie im pomôže vymaniť sa z globálnej chudoby. Potrebu riešenia problému nedostatku potravín zaznamenala predovšetkým Organizácia spojených národov, ktorá svojou urýchlenu potravinovou pomocou v rozsahu 700 miliónov USD¹⁶ rieši nebezpečenstvo hladu vo svete.

1.1 Meranie chudoby

Objektívne meranie chudoby je náročné. V súčasnosti existuje mnoho ukazovateľov na meranie blaha. Jednou z príčin chudoby je nerovnosť, ktorá je dôležitou nie len z hľadiska sociálnej rovnosti, ale aj z hľadiska ekonomickej aktivity. Podľa Overseas Development Institute (ODI)¹⁷ sú dôležitými faktormi na zníženie chudoby hlavne zníženie množstva nerovnosti a zníženie dôchodkových rozdielov. V súčasnosti je realitou, že rozdiel medzi chudobnými a bohatými rastie¹⁸.

Nerovnosť sa taktiež týka aj rodového hľadiska. Medzinárodný fond pre poľnohospodársky rozvoj (IFAD) tvrdí, že ženy pracujú viac za menšiu mzdu. Ich úlohou je hlavne staranie sa o druhých, a to hlavne v nerozvinutých častiach sveta, pokiaľ vo sférach ako politika sa neangažujú. Na to, aby bola dosiahnutá rodová rovnosť je nutná zmena v sociálnych inštitúciách, pretože táto nerovnosť spôsobuje chudobu nie len žien, ale celého spoločenstva. Lepší prístup k dobre platenej a stabilnej práci znamená významný posun pre celú spoločnosť¹⁹.

V súčasnosti sa používa veľké množstvo postupov na meranie chudoby. Najrozšírenejšia je metóda výpočtu HDP. Problémom štatistických agentúr, ktoré

---

¹⁶ MATTOŠ, B.: Aktuálne otázky medzinárodnej rozvojovej pomoci a spolupráce a vzťahy medzi rozvinutými a rozvojovými štátmi. 2008. s. 64-68.

¹⁷ Poznámka: ODI je nezávislý britský think tank, ktorý sa špecializuje na rozvojovú pomoc a humanitárne otázky.

¹⁸ Napr.: okolo 0,13% celkovej svetovej populácie kontroluje 25% všetkých statkov. 20% najbohatšej vrstvy z populácie spotrebováva 76,6% svetovej produkcie.

¹⁹ SHAH, A.: Poverty Around the World. In *Global Issues, Social, Political, Economic and Environmental Issues*. [cit. 2011-02-01]. Dostupné na internete: <<http://www.globalissues.org/issue/2/causes-of-poverty>>.

každoročne vydávajú svoje publikácie je zber dát, ktoré získavajú od národných agentúr, ktoré majú rôznu metodiku výpočtu a zberu informácií. Spojeným národom sa ešte stále nepodarilo zjednotiť koncepty a metodológie.

1.1.1 Index ľudského rozvoja

HDI (Human Development Index) alebo Index ľudského rozvoja je porovnávací údaj, na základe ktorého OSN každoročne vydáva správu o štátoch sveta. Meria životnú úroveň komplexne, pričom HNP tvorí jeho súčasť. Používa sa pri spracovaní národných či regionálnych správ o ľudskom rozvoji. Tento ukazovateľ bol zavedený z iniciatívy Rozvojového programu OSN (UNDP) z dôvodu nepostačujúcej objektívnej skutočnosti, ktorá je meraná prostredníctvom HDP per capita I keď existuje korelácia medzi materiálnym bohatstvom krajiny a ľudským rozvojom, nie vždy a za každých okolností to platí. Rozdiely v gramotnosti a očakávanej dĺžky života medzi krajinami je možné na základe rozdielnosti HDP zdôvodniť len čiastočne. Mnoho krajín má vysoký HDP p.c., ale nízky HDI a naopak.

HDI bol však aj mnohokrát kritizovaný hlavne z dôvodu nezačlenenia ekologickej otázky do indexu. Navyše, mnohí ekonómovia sa domnievajú, že výpočet obsahuje mnoho zbytočných komponentov, a tým sa znižuje objektivita.

Od roku 2010 má index zmenenú metodiku výpočtu. Index pozostáva z troch častí: očakávaná dĺžka života, vzdelanosť (priemerný počet rokov vzdelávania u 25-ročných a starších obyvateľov a očakávaný počet rokov vzdelávania pri nástupe dieťaťa do školy a pri zachovaní dnešných trendov) a hrubý národný príjem na obyvateľa v parite kúpnej sily (GNI p.c.). HDI nadobúda hodnoty 0-1 (0% - 100%), pričom 1 znamená ideálny stav.

$$HDI = (LEI \times EI \times II)^{1/3}$$

LEI – Life Expectancy Index / očakávaná priemerná dĺžka života pri narodení.

EI – Education Index / vzdelanostná úroveň

II – Income Index / GNI p.c.²⁰.

---

²⁰UNDP: *International Human Development Indicators*. [cit. 2011-03-11]. Dostupné na internete Dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>>.

1.1.2 Index rodovej nerovnosti (GII – Gender Inequality Index)

GII je index, ktorý zaviedlo UNDP na meranie rodových nerovností. V mnohých prípadoch sú ženy a dievčatá diskriminované v oblasti zdravotnej starostlivosti, vzdelania a uplatnenia sa na trhu práce. Mnohokrát sú tiež obmedzované ich základné slobody. Tieto nerovnosti sa merajú pomocou GII, ktorý je založený na základe HDI. V súčasnosti sa používa tento index na meranie a lepšie zobrazenie nerovností medzi mužmi a ženami.

GII zobrazuje rodovú nerovnosť vo svete a jej nerovnomerné rozdelenie. Nadobúda hodnoty od 17 – 85%, pričom na vrchole rebríčka sa nachádza Holandsko, Dánsko, Švédsko a Švajčiarsko²¹. Krajiny s vysokou nerovnosťou v oblasti ľudského rozvoja, zaznamenávajú taktiež vysoký stupeň rodovej nerovnosti. Je teda možné predpokladať, že diskriminácia a rodová nerovnosť prispievajú k celkovej zníženej efektívnosti krajiny a k zníženému rozvoju. Medzi takéto krajiny patrí napr. Stredoafrická republika, Haiti a Mozambik.

Rodová nerovnosť sa stáva bariérou ľudského rozvoja. Napriek faktu, že od roku 1990 došlo k výrazným postupom na strane znižovania medzery medzi rodmi, nedošlo k optimálnej situácii – rodovej rovnosti.

GII zahŕňa vzdelanostnú úroveň, rodovú participáciu v oblasti politiky a ekonómie, ako aj oblasť zdravotnej starostlivosti. Dôvodom, prečo UNDP zaviedlo túto novú metodológiu merania nerovností je výraznejšie prízvukovanie dôležitosti vnímania rodových rozdielov, ako aj aktívne zapájanie vlád jednotlivých štátov. Meranie zabezpečuje tiež monitorovanie situácie a zaznamenávanie pokroku v danej oblasti. Vďaka pomoci od vlád jednotlivých štátov a medzinárodných organizácií (ILO, OECD, Svetová banka, Svetové ekonomické fórum) vzrástlo množstvo dát, a tým aj povedomie dôležitosti rodovej nerovnosti od roku 1990. Prvé indexy, ktoré sa venovali rodovej problematike sa začali používať v roku 1995: GDI (Gender-related Development Index) a GEM (Gender Empowerment Measure). Inšpiráciou sa stala 4. svetová konferencia v Pekingu, ktorá sa zaoberala problematikou žien.

GII porovnáva 2 skupiny: ženy a mužov, pričom sa zameriava na rozdiely medzi týmito dvoma skupinami na úrovni krajiny. Nadobúda hodnoty od 0 (úplná rovnosť) po 1 (úplná nerovnosť). Spojením nevýhod v jednotlivých dimenziách, index narastá. To

---

²¹UNDP. 2010. *Ideas, Innovation, Impact: How Human Development Index Reports Influence Change*. [online]. New York: Human Development Report Office, 30 s. [cit. 5. 3. 2011]. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table4_reprint.pdf>.

znamená, že čím je väčšia korelácia medzi nerovnosťami, tým je index vyšší. Napr. nerovnosť vo vzdelávaní má súvis s možnosťami uplatniť sa na trhu práce alebo materskou dovolenkou. To znamená, že jednotlivé dimenzie sa prekrývajú, čo sa považuje za najväčší prínos a výhodu GII²².

Pri výpočte GII sa berie na zreteľ tzv. reprodukčné zdravie, t.j. percento úmrtnosti matiek a plodnosť. Zdravie matky počas vývoja dieťaťa je veľmi dôležitý faktor. Služby ako základné vzdelanie, výživa, prenatálna poradňa či vyškolený personál počas pôrodov sú často nedostupné ženám, aj napriek faktu, že nie sú drahé²³. Ďalším dôležitým faktorom, ktorý sa v súčasnosti objavuje je príliš nízky vek matiek pri narodení dieťaťa, čím sa znižujú možnosti zamestnania sa pre matky. Väčšinou sú mladé matky vykonávať prácu s nízkou kvalifikáciou. Navyše rastie zdravotné riziko pre matku aj dieťa.

Na zobrazenie nevýhody v politickom živote sa používa percento zastúpenia žien v parlamente oproti mužom. Napriek tomu, že celosvetový priemer zastúpenia žien vo vládnucej sfére je len 16%, v súčasnosti sa zaznamenali rastúce tendencie vo vedení v oblasti politiky. V roku 2008 v Rwande došlo po prvýkrát k väčšinovému zastúpeniu žien v parlamente. V tomto smere je veľmi dôležité vzdelanie, ktoré otvára nové obzory, dáva možnosť podieľať sa na vedení štátu a robiť prácu, ktorá naplňuje.

Trh práce v súčasnosti zaznamenal stagnáciu. Pracovná sila (zamestnaní aj nezamestnaní, ale aktívne hľadajúci prácu) predstavuje 51 percent v roku 2008, pričom najhoršie si vedú arabské štáty, ktoré síce zaznamenali rast od roku 1980 (ženská pracovná sila predstavovala okolo 9%). Aj napriek rastovým tendenciám sa stále nachádza skupina týchto štátov hlboko pod svetovým priemerom (v roku 2008 predstavovala ženská pracovná sila 27%). Nehovoriac o diskriminácii žien na pracovnom trhu a medzery výšky príjmov, ktoré sú stále znepokojujúcim fenoménom.

Napriek tomu, že index zachytáva niekoľko dôležitých problémov, nevenuje sa dôležitým otázkam ako trávenie voľného času, domáce násilie, prístup k statkom a zastúpenie vo verejných orgánoch na lokálnej a regionálnej úrovni. Meranie týchto dimenzií je zložité kvôli nedostatku informácií, no napriek tomu ich treba brať na zreteľ. Ženy často trávajú svoj voľný čas starostlivosťou o deti a domácnosť, čo im skracuje voľný čas, ktorý by mohli venovať vzdelávaniu alebo budovaniu kariéry. Násilie páchané na ženách je veľmi rozšírenou kategóriou, avšak nanešťastie nie je dokumentovaná v takej

---

²² UNDP: Human Development Report 2010.

²³ Poznámka: Irán má vyššie príjmy na obyvateľa ako Costa Rica, no napriek tomu je úmrtnosť matiek 4,5-krát vyššia ako v Costa Rice.

miere, aby bola medzinárodne merateľná. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) predpokladá, že až 71% žien je postihnutých domácim násilím v niektorých krajinách. Fakty ohľadom zastúpenia žien vo verejnej sfére sú takisto obmedzené. Objavuje sa však tendencia voliť ženy vo väčšej miere, napr. v Indii²⁴.

1.1.3 Viacrozmerný index chudoby (MPI – Multidimensional Poverty Index)

Tento index dostal názov viacrozmerný, pretože sa vyjadruje chudobu prostredníctvom mnohých ukazovateľov chudoby. Základ tvorí ľudský rozvoj, v rámci neho sa zohľadňuje: nízka kvalita zdravia a výživy, nízka úroveň vzdelania a kvalifikácie, zlé podmienky na bývanie, sociálne vylúčenie a nízka miera podieľania sa na chode štátu. Na základe jednotlivých komponentov, ktoré tvoria vzorec pre výpočet tohto indexu, sa dá tvrdiť, že rozmery chudoby sú rozmanité a postihuje niekoľko fundamentálnych oblastí života. Indexy založené na meraní HDP sú dôležitými ukazovateľmi ekonomického rozvoja, často však neodzrkadľujú objektívnu skutočnosť. Práve tento fakt sa pokúša UNDP vyriešiť pomocou zavedenia tohto nového indikátora.

Jednotlivé dimenzie na výpočet indexu sú však limitované, keďže dáta sa musia zbierať pre jednotlivé domácnosti rovnako. MPI vykazuje priemerné množstvo chudobných.

MPI nahradil Index ľudskej chudoby (Human Poverty Index – HPI), ktorý sa používal od roku 1997. MPI na rozdiel od svojho predchodcu poukazuje aj na viacrozmerný aspekt chudoby²⁵ a intenzitu chudoby. Obsahuje 3 hlavné dimenzie – zdravie, vzdelanie a životná úroveň, ktoré sú rozdelené do na ďalších 10 indikátorov, pričom váha indikátorov je rozložená rovnomerne. Za viacrozmerne chudobnú domácnosť sa považuje tá domácnosť, ktorej počet indikátorov (2 – 6) vykazuje podpriemerné hodnoty. Jednotlivé indikátory sú nastavené podľa Miléniových cieľov. Úroveň zdravia sa vykazuje pomocou výživy a úmrtnosťou detí. Indikátormi vzdelávania sú počet rokov pravidelnej školskej dochádzky a zohľadňuje sa aj zápis v škole. Životný štandard sa určuje na základe toho, či je domácnosť vybavená vodou, elektrinou, palivom na varenie, toaletou, podlahou a určitou majetkovou hodnotou.

Rozsiahu chudobu vykazujú hlavne najmenej rozvinuté krajiny v oblasti južnej Ázie, subsaharskej Afriky a najchudobnejšie krajiny Latinskej Ameriky. Predpokladá sa,

---

²⁴UNDP: *Human Development Reports*. [cit. 2011-01-02]. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table4_reprint.pdf>.

²⁵ Poznámka: HPI vykazoval len problémy v kvalite zdravia, vzdelávania a života.

že až tretina populácie zo 104 krajín, čo predstavuje 1,75²⁶ milióna ľudí trpí viacrozmernou chudobou. Príkladom môže byť domácnosť, ktorej člen trpí podvýživou, nemá aspoň 5 ročnú školskú dochádzku, prípadne domácnosť, ktorá je odrezaná od zdrojov pitnej vody a elektriny, nemá podlahu a pod.

V súčasnosti je najrozšírenejším spôsobom merania chudoby metóda založená na hranici chudoby. Hranica chudoby predstavuje sumu vo výške 1,25 USD na deň. Použitím MPI sa množstvo chudobných zvyšuje, napr. v krajinách ako Etiópia, Guatemala a Maroko. Dôvodom je hlavne použitie metódy výpočtu, kedy sa jednotlivé indikátory prekrývajú²⁷.

1.1.4 Giniho koeficient

Tento index je pomenovaný po talianskom štatistikovi Corradovi Ginim a používa sa na zobrazenie rôznych distribučných nerovností – rozdelenie dôchodkov, podiel na trhu.

Index koncentrácie je štandardná ekonomická miera, ktorou sa meria nerovnosť. Je založený na Lorenzovej krivke. Spoločnosť, ktorej index má hodnotu 0 má úplnú rovnosť v rozdelení príjmov, čo predstavuje ideálny stav. Ak index nadobúda vyššie hodnoty ako 0, znamená to, že v spoločnosti dochádza k nerovnomernému rozdeleniu dôchodkov, pričom ak sa index rovná 1 alebo 100%, dôchodok poberá len jedna osoba zo spoločnosti²⁸.

Súčasným trendom je čoraz väčší rozdiel v nerovnosti rozdeľovania bohatstva v spoločnosti. Priepasť medzi chudobnými a bohatými je výraznejšia, hlavne v posledných rokoch. Chudobné krajiny rastú v priemere rýchlejšie ako bohaté krajiny, čím sa nerovnosť v globálnych podmienkach znižuje. Nerovnocenné rozdelenie bohatstva môže mať negatívne dôsledky na ekonomický rast krajín. Čím viac krajín dosahuje nerovnocenné výsledky v distribúcií, tým viac sa zhoršujú sociálne ukazovatele, ako aj ľudský rozvoj, znižuje sa ekonomická stabilita a rastie miera neistoty a nepokojov. Rozdiely v odmeňovaní taktiež spôsobujú zvýšenú dávku stresu a sú demotivujúce pre pracovnú silu.²⁹

---

²⁶UNDP: *Human Development Reports*. [cit. 2011-1-2]. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table4_reprint.pdf>.

²⁷UNDP: *Human Development Reports*. [cit. 2011-1-2]. Dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org/en/data/build/>>.

²⁸ ODEKON, M et al.: *Encyclopedia of world poverty*. Vol . ., 2006. s. 1325-1328.

²⁹ Pozri: Jednou z hypotéz nadmerného stresu je tvrdenie, že ľudia sú sociálne citliví, hlavne čo sa týka vzájomných interakcií. Vedci predpokladajú, že existuje spojenie medzi nadmerným vylučovaním hormónu

1.2 Rodová problematika a tretí svet

Pre skúmanie hospodárskym trendov z rodovej podmienenosti je dôležité vymedziť rozdiel medzi termínmi rod (gender) a pohlavie (sex). „Rod (angl. gender) pomenováva sociálne konštruované rozdiely medzi ženami a mužmi. Je to súbor vlastností, charakteristík, činností a znakov, ktoré mužom a ženám pripisujeme a s ktorými sa muži a ženy v rôznej miere stotožňujú. Rod sa formuje na základe výchovy, vzdelania, pod vplyvom prostredia, očakávaní, jazyka, vlastných rozhodnutí atď.“³⁰ Pohlavie sa často používa ako ekvivalent termínu rod. Pohlavie je však „...biologická charakteristika človeka ako muža a ženy identifikovateľná na základe pohlavných orgánov, chromozomálnej a hormonálnej výbavy a druhotných pohlavných znakov.“³¹ Rozdiel medzi rodom a pohlavím sa dá demonštrovať na rodení detí. Biologicky je podmienené, že rodiť môžu len ženy, je to teda otázka pohlavia. Inak je to už so starostlivosťou a výchovou detí. Tento aspekt biológie neurčuje, je to teda podmienené rodovou rolou v spoločnosti.

To, akým spôsobom je očakávané správanie pre mužov a ženy, ich postup zmýšľania a pociťová stránka, určuje rodová rola. Tento predpísaný status neovplyvňuje mužov a ženy len vo výbere pracovného miesta, ale celkovo ich vyjadrovanie, štýl obliekania (napr. v moslimských krajinách je povinnosťou ženy byť zahalená na verejnosti), správanie.

Cieľom dosahovania rovnosti rodov je odstránenie nepodstatných nerovností, ktoré priamo vplývajú na príslušnosť k určitému rodu. To znamená, že muži a ženy nemusia byť rovnakí, ale ich práva a príležitosti nezávisia od ich rodovej príslušnosti. Veľmi dôležitú úlohu v tomto ohľade má práve legislatíva, ktorá môže vo veľkej miere ovplyvniť antidiskriminačné prístupy. Proces rovnocennosti je však veľmi komplikovaný a dlhodobý, pretože často zahŕňa zmenu celej spoločnosti, kultúry a ich hodnôt. Dôležitosť kultúrnej podmienenosti na základe rodu si uvedomuje aj medzinárodná spoločnosť IBM, ktorá zastrešuje výskum kultúrnych dimenzií. „Masculinity (MAS)“ – „mužskosť“ je jedna z kultúrnych dimenzií podľa Hofstedeho. Porovnáva rozdelenie rol medzi rodmi, čo predstavuje základnú charakteristiku pre každú spoločnosť. Mužské hodnoty sú hlavne asertívnosť, súťaživosť, na druhej strane, ženskými hodnotami sú hlavne starostlivosť,

---

kortizolu pri chronickom strese spôsobenou nerovnováhou. Kortizol vylučovaný vo veľkých množstvách môže spôsobovať poruchy imunity.

Zdroj: Unbottled Gini. In *The Economist*, 2011, vol. 398, no. 8717, p. 67-68.

Unbottled Gini. In *The Economist*. 2011, vol. 398, no. 8717, p. 67-68.

³⁰ MESOCHORITISOVÁ, A. – PIETRUCHOVÁ, O. 2007. *Rodová rovnosť v organizáciách, Stručná sprievodkyňa*. Bratislava: Vydavateľstvo OKAT, 2007, s. 7.

³¹ MESOCHORITISOVÁ, A. – PIETRUCHOVÁ, O. 2007. *Rodová rovnosť v organizáciách, Stručná sprievodkyňa*. Bratislava: Vydavateľstvo OKAT, 2007, s. 7.

miernosť a zdržanlivosť. Ženské kultúry sa vyznačujú práve hodnotami ako starostlivosť, vernosť a miernosť. Tieto hodnoty sú považované za dôležitejšie rovnako pre mužov aj ženy. V mužských spoločnostiach sú aj ženy súťaživejšie a asertívnejšie, ale v menšej miere ako muži, takže tu je badateľný rozdiel medzi mužmi a ženami a ich hodnotami³².

V súčasnosti sa často stretávame s termínom feminizácia chudoby, čo znamená, že ženy sa častejšie nachádzajú v situácií, kedy im príjem nestačí na pokrytie životných nákladov. Dôvodov je niekoľko: ženy sú vo väčšej miere zodpovedné za výchovu detí ako muži, rodová segregácia na pracovisku (nižšie mzdy).³³ „Podľa spojených národov až 70% chudobných vo svete je žien.“³⁴

V súčasnosti sa kontroverznými otázkami každodenného života stalo postavenie ženy v moslimských kultúrach. Mnohé medzinárodné organizácie bojujú za zlepšenie statusu žien v týchto krajinách. Extrémne prípady, kedy sú ženy podriadené mužom, vyplývajú najmä z patriarchátu v týchto krajinách. Príkladom je Afganistan, kde sú ženy vylúčené z možnosti zamestnať sa, vzdelávať sa či podieľať sa na politickom živote, a to hlavne z dôvodu prítomnosti Talibanu. V Saudskej Arábii nie je ženám umožnené viesť motorové vozidlo, či voliť. V niektorých moslimských komunitách je zakázané odhaľovať tvár na verejnosti a musia byť zahalené od hlavy po päty v burkách. Vrcholom ľadovca je trest ukameňovaním a žiadne právo na spravodlivý proces. Napriek tomu, že podobné konanie je typické pre moslimskú kultúru, Korán, na ktorého základe je daná kultúra založená, neobsahuje tieto pravidlá. Dochádza teda k dezinterpretácii svätého textu.

1.3 Teória závislosti

Predstaviteľom teórie je argentínsky ekonóm Raul Prebisch, ktorý bol na čele argentínskej centrálnej banky a taktiež bol sekretárom UNCTAD (Konferencia spojených národov pre obchod a rozvoj) v rokoch 1964 až 1969. Jeho práca je vo veľkej miere ovplyvnená situáciou v štátoch Južnej Ameriky v šesťdesiatych rokoch. Prebisch bol prítomný aj pri vzniku GSP (General System of Preferences - Všeobecný systém colných preferencií), ktorý zabezpečil lepší prístup na domáce trhy pre výrobky z rozvojových krajín. GSP zabezpečil export výrobkov z periferie do centra, čo bol základný predpoklad

---

³² HOFSTEDE, G.: *Cultural Dimensions*. [cit. 2010-10-09]. Dostupné na internete: <<http://www.geert-hofstede.com>>.

³³ KOŠTA, J.: *Sociológia*, 2004. s. 49-69.

³⁴ ODEKON, M. et al.: *Encyclopedia of world poverty*. 2006. s. 765-772.

Prebischovej teórie závislosti.³⁵ Teória závislostí skúma problematiku rozvoja v krajinách tretieho sveta. Na rozdiel od teórie rastu vníma národné ekonomiky ako súčasť komplexného svetového systému, nie ako individuálne jednotky.

Napriek tomu, že krajiny a nízkou mierou rozvoja dosahovali komparatívne výhody v medzinárodnom obchode, naďalej vykazovali vysokú mieru chudoby. To viedlo Prebisha, aby rozdelil svet na tzv. prosperujúce, samostatné a industrializované „centrum“ (rozvinuté krajiny) a „perifériu“ (najmenej rozvinuté krajiny), ktorá je závislá na centre. Do centra patrili Spojené štáty americké, Sovietsky zväz a západná Európa, ktoré pôsobili v centre politického a ekonomického systému. Nerovnosti vyplývajú z dynamiky medzinárodného obchodu medzi jednotlivými krajinami. Primárne statky sú dodávané perifériou a ich cena je diktovaná centrom. Z primárnych statkov centrum vyrába sekundárne statky, ktoré si udržiujú stálu cenovú hladinu aj počas recesie, kedy ceny primárnych statkov klesajú. Príkladom je napr. Afganistan, ktorý v sedemdesiatych rokoch 20. storočia ťažil a vyvážal 70-90% svojich zásob zemného plynu do Sovietskeho zväzu. Pakistan je taktiež krajinou, ktorá vlastní nerastné bohatstvo. V 80-tych rokoch 20. storočia sa ťažilo uhlie, ktoré sa využívalo hlavne britskými železnicami. V súčasnosti sa do popredia dostáva ťažba ropy a uránu. Bližšie sa budem venovať tejto problematike v nasledujúcej kapitole.

Kapitalizmus spôsobil nerovnocennú alokáciu zisku v krajinách tretieho sveta, pričom nadhodnotu, ktorá vznikla pri výrobe si neprivlastnil vlastník kapitálu (väčšinou išlo o výrobný faktor prácu). V súčasnosti je časté, že transnacionálne korporácie (TNK) prenikajú do LDCs hlavne z dôvodu lacných výrobných faktorov. Následne po vyťažení lacnej pracovnej sily dochádza k repatriácii ziskov späť do centra. Výsledkom nasledujúcich javov je porušovanie ľudských práv a ožobračovanie miestneho obyvateľstva. Nadhodnota je týmto pádom vyťažená z LDCs do DCs (Developed countries – rozvinuté krajiny) a nemôže sa použiť sa vo forme investícií v LDCs a tieto krajiny sa vzdiaľujú od centra, rastú sociálne a ekonomické rozdiely. Teória závislosti má marxistické prvky a je opakom neoklasickej ekonómie. André G. Frank sa v teórii zamerával skôr na proces akumulácie kapitálu medzi kolóniami a metropolami, pričom Ronald H. Chilcote sa venuje sociálnej stratifikácii a politickým procesom v krajinách, ktoré sú na sebe navzájom závislé.

---

³⁵ ODEKON, M. et al. 2006. *Encyclopedia of world poverty*. Vol . 3. London: Sage Publications, 2006. s. 249-251.

Hlavným prínosom teórie je, že skúma chudobu v globálnom kontexte, jej príčiny a následky. Poukazuje na fakt, že chudoba v LDCs nie je spôsobená len nízkou mierou rozvoja. Chudoba je vnímaná ako komplexná skupina ekonomických faktorov, sociálnej štruktúry ako aj záujmov DCs. Prebisch zdôrazňuje, že LDCs by mali investovať do sociálnych programov, aby bolo obyvateľstvo pripravené čeliť konkurencii na medzinárodnom trhu.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Práca sa zameriava na analýzu súčasného ekonomického, sociálneho a politického vývoja v najmenej rozvinutých krajinách s ohľadom na rodové disproporcie. Cieľom bakalárskej práce je na základe teoretických východísk chudoby a komparatívnej analýzy rodovej nerovnosti medzi ženami a mužmi identifikovať súčasný stav v krajinách tretieho sveta. V práci sa ďalej zaoberám príčinami a relevantnými riešeniami chudoby a akú rolu v tom zohrávajú svetové mocnosti a medzinárodné organizácie. Mojmým zámerom je aj poukázať na to, ako vplýva nerovnaké postavenie žien a mužov na celkový ekonomický vývoj krajiny a či je daná situácia riešiteľná.

Na dosiahnutie cieľa práce som zvolila nasledovné metódy: analýza, komparácia, syntéza, dedukcia, konkretizácia a generalizácia. Metodika práce spočíva v štúdiu odbornej literatúry. V druhej fáze nasledoval zber dát, ktoré boli spracované, analyzované a doplnené vlastnými logickými postupmi do výsledných vyjadrení, hodnotení a možných predpovedí. Práca je logicky spracovaná – na začiatku sú definované hlavné termíny, s ktorými v práci pracujem. Zvolila som deduktívny postup, kedy platnosť všeobecných poznatkov o indikátoroch chudoby sú aplikované na konkrétne prípady (Afganistan a Pakistan). Tému uzatváram hodnotením a zdôraznením problémov rozvojovej pomoci. Práca by mala objektívne hodnotiť, či je rozvojová pomoc efektívna a ako sa dá vyriešiť problém nerovnosti rodov, ktorý je dlhodobo vrytý v kultúrach a národoch. Nastupuje tu aj otázka, či je možné danú situáciu riešiť a meniť alebo je jediným východiskom adaptácia.

Zdrojom sú odborné publikácie z oblasti ekonómie a sociológie. Aby bola v práci zachovaná aktuálnosť, použila som odborné časopisy, almanachy, výročné správy a publikácie UNDP, UNIFEM, AI dostupné na internete. Zhromažďované informácie som sa snažila triediť z pohľadu rodovej problematiky. Postupne som ich analyzovala s dôrazom na komparáciu a analýzu, ktorými som dospela k jednotlivým záverom.

Pri výpočte indexov v prvej kapitole je podrobne rozobratá nová metodika platná od roku 2010. Tejto časti venujem dostatočný priestor, pretože zostavovanie indexu na objektívne meranie chudoby je zložité. Index HDI zahŕňa v sebe dostatočný počet indikátorov na to, aby vykompenzoval tie oblasti života, ktoré HDP neberie do úvahy. Štatistické údaje som sa snažila graficky doplniť grafmi a mapami, aby boli informácie lepšie interpretovateľné. Pre veľký počet grafov a tabuliek som sa rozhodla použiť v texte dva grafy, ostatné sa nachádzajú v časti prílohy.

Koordináciu mojej práce a konzultácie zabezpečovala PhDr. Jana Barátová, ktorá sa zaoberá problematikou statusu ženy aj vo svojej publikačnej činnosti. K práci mi prispela aj účasť podujatí "Ako znižovať chudobu - pomoc, ktorá funguje" v rámci série medzinárodných prednášok expertov „Kapuscinski lectures“ podporených Európskou komisiou a UNDP v Univerzitnej knižnici.

3 Výsledky práce a diskusia

Po definovaní teoretických východísk rodovej nerovnosti a chudoby, nasledujúca kapitola zhodnotí, ako sa prejavuje nízka životná úroveň v Afganistane a Pakistane, aký má dopad na obyvateľstvo a aké kroky podnikli krajiny ako aj medzinárodné organizácie a inštitúcie na boj proti nej. Pozornosť je venovaná tým oblastiam, ktoré sú ovplyvnené nerovnocenným postavením na základe rodu.

Uvedené krajiny som si vybrala z dôvodu ich vývoja v oblasti rodových otázok v poslednom období. Obe krajiny sú islamské republiky vykazujúce nízky HDP, index ľudského rozvoja a vysoké disparity v postavení žien a mužov. Rozoberám historickú, geografickú a náboženskú podmienenosť, ktorá determinuje vývoj krajín. Afganistan a Pakistan spája tiež prítomnosť militantných skupín, ktoré pôsobia rušivo na pozitívny ekonomický a spoločenský rozvoj.

Druhá časť kapitoly sa venuje otázke rozvojovej pomoci troch MO (medzinárodná organizácia), pričom hodnotí ich aktivity globálne ako aj v jednotlivých krajinách v rodovej oblasti.

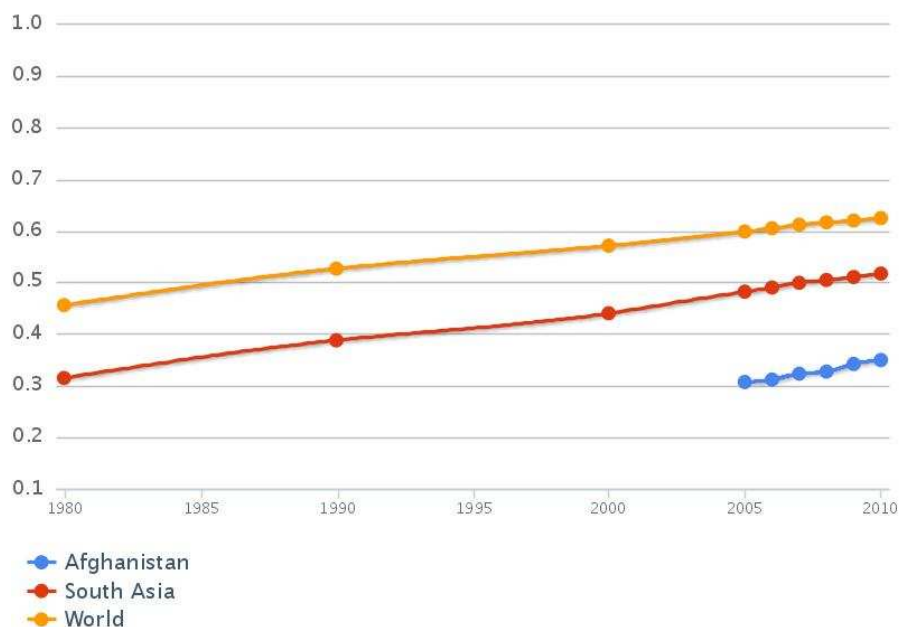
3.1 Afganistan

Afganistan je islamská republika ležiaca v južnej Ázii. Podľa posledného sčítania obyvateľov, ktoré prebehlo v roku 2005 má 29,86 milióna obyvateľov. Nezávislosť od Spojeného kráľovstva získal v roku 1919 a v jeho vývoji zohrala veľkú úlohu jeho poloha a členitý povrch. Hodnotou HDI 0,349 sa zaraďuje na 155. miesto v rebríčku a patrí medzi najmenej rozvinuté štáty sveta. Dokazuje to aj nízka úroveň HDP per capita v parite kúpnej sily za rok 2010, ktorá má hodnotu 1,419 USD.³⁶

---

³⁶ Amnesty International Report 2010: *The state of the world's human rights*. 2010.

Graf č. 3: vývoj HDI v Afganistane od roku 2005 do roku 2010 v porovnaní so svetom a južnou Áziou (meranie HDI sa uskutočnilo od roku 1980, v Afganistane od roku 2005).³⁷

Afganistan leží vo vnútornej Ázii, má hornatý povrch a väčšina územia je neúrodná. Medzi jednotlivými 34 provinciami sú veľké ekonomické rozdiely. Chudoba v Afganistane je značnou mierou ovplyvnená politickou situáciou v danej krajine. V roku 1979 vtrhli do krajiny sovietske vojská, ktoré boli pri moci až do pádu komunistického režimu v roku 1989. Boj o moc vyhrala extrémistická skupina Taliban, ktorá zjednotila krajinu propagovaním terorizmu a protizápadnej mentality. Keď teroristické hnutie napadlo Svetové obchodné centrum 11. septembra 2001, americké jednotky vnikli do Afganistanu a zvrhli Taliban. Prvé demokratické voľby sa konali v roku 2004.³⁸

Afganistan je nesporne jednou z rozvojových krajín, ktoré čelia viacrozmernej chudobe. V súčasnosti je Afganistan zdevastovaný po ľudskej, fyzickej a inštitucionálnej stránke. K zlepšeniu situácie v tejto krajine nenapomáha ani limitovaný štátny rozpočet, neistota vyplývajúca z konania extrémistických skupín, teroristov a kriminálnikov, slabá vláda a korupcia, zlé prostredie pre rozvoj súkromného sektora a čoraz väčší narastajúci

³⁷UNDP: Human Development Reports. [cit. 2011-1-2]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AFG.html>>.

³⁸ ODEKON, M et al: *Encyclopedia of world poverty*. Vol . 1, 2006. s. 789.

drogový priemysel. Znovu vybudovanie základných sektorov pre fungovanie stabilnej ekonomiky je v súčasnosti veľkou výzvou. Ozdravovanie však bude trvať niekoľko rokov a bude potrebná aktívna medzinárodná podpora.

Do roku 2013 boli stanovené ciele a stratégie, ktoré by mali vymaniť Afganistan zo zlej ekonomickej, politickej a bezpečnostnej situácie. Afganistanská národná stratégia pre rozvoj (The Afghanistan National Development Strategy – ANDS) je založená na 3 pilieroch:

- „Bezpečnosť: dosiahnutie stabilizácie na národnej úrovni, posilnenie práva a zlepšenie bezpečnosti pre každého obyvateľa Afganistanu.
- Vláda, právo a ľudské práva: posilnenie demokratickej formy vlády a inštitúcií, ľudských práv, zabezpečenie verejných služieb a vládnej zodpovednosti.
- Ekonomický a sociálny rozvoj: zníženie množstva chudoby, zabezpečenie udržateľného rozvoja prostredníctvom súkromného sektora, zlepšenie indexov ukazujúcich ľudský rozvoj, zabezpečenie pokroku v oblasti Miléniových cieľov.“³⁹

Sociálny a ekonomický rozvoj nemôže byť dosiahnutý, ak v krajine naďalej pretrváva neistota. Napriek úsiliu vlády a medzinárodných organizácií ukončiť teroristické a extrémistické aktivity, bezpečnosť v krajine sa zhoršila od roku 2006. V južnej a juhovýchodnej oblasti stále nie je zabezpečená dostatočná implementácia práva. Taliban a jeho útoky sú príčinou nižšej miery humanitnej pomoci. V súčasnosti bolo zaznamenaných až 172 útokov proti nevládnym organizáciám pôsobiacim v Afganistane, pričom 19 pracovníkov skončilo mŕtvych, 18 zranených a 59 členov bolo unesených.⁴⁰ Na to, aby sa situácia zlepšila, je nutné zaviesť centrálny a regionálny typ vlády, ktorý sa bude starať o dodržiavanie práva a zabezpečovať služby verejnosti.

Problémy v zabezpečovaní bezpečnosti sú viditeľné hlavne v 2 oblastiach: zvyšujúce sa množstvo korupcie a rapídny nárast narkotického priemyslu. Rastúca korupcia predstavuje hrozbu v súkromnom sektore, pretože odrádza potenciálnych podnikateľov od podnikania. Drogový priemysel znižuje potenciálny rast legálnej ekonomiky a produkuje veľké množstvo nelegálnych peňazí na podporu teroristických a extrémistických hnutí. Ďalšiu hrozbu predstavuje militantná skupina Taliban, ktorá striktne dodržiava

---

³⁹ International Monetary Fund Report. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 261 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

⁴⁰ International Monetary Fund Report. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

a interpretuje právo „šaría“⁴¹ v moslimskom svete. Do povedomia sa dostali hlavne prostredníctvom správania sa k ženám. Ženy boli nútené nosiť burku na verejnosti, nemohli sa vzdelávať ani pracovať po dovŕšení ôsmeho roku života. Do ôsmich rokov im bolo dovolené študovať len Korán. Vyšetrené mužským doktorom mohli byť len za prítomnosti mužského dozoru (napr. manžel, otec).

Vzdelanie a zdravotníctvo sú taktiež oblasťami, ktoré sa domáhajú zmeny. Najmä v oblasti vidieka je veľké množstvo negramotných (28,0%⁴²), z ktorých prevládajú ženy. Od roku 2002 sa zaznamenal určitý pokrok v oblasti vzdelania, kedy vláda investovala do vzdelania všetkých obyvateľov Afganistanu, a tým znížila počet negramotných, ako aj zabezpečila kvalitnú pracovnú silu. V roku 2010 vláda podporila oblasť vzdelávania výškou 1,9% z HDP. Národný vzdelávací strategický plán zahŕňa: „... (i) zápis chlapcov aj dievčat na povinnú školskú dochádzku (cieľom je skupina 60-75% zo všetkých detí, v súčasnosti sa zapisuje na povinnú školskú dochádzku o 50,1%⁴³), (ii) zlepšenie podmienok pre učiteľov, ako aj zabezpečiť ich vzdelávanie, (iii) rekonštrukcia infraštruktúry, (iv) zdokonalenie školských materiálov a vzdelávacích plánov, (v) vzdelávanie v duchu moslimskej kultúry a náboženstva, (vi) rozvoj technických a učňovských škôl, (vii) reforma administratívy.“⁴⁴ Napriek tomu je úroveň vzdelania stále nízka a obyvatelia strávia v škole v priemere len 3,3 roka⁴⁵.

Podľa všetkých ukazovateľov, ktoré sa zameriavajú na meranie zdravia a výživy, Afganistan vykazuje najnižšie hodnoty. Dokonca aj v porovnaní s krajinami v danej oblasti, táto krajina nemá „konkurenciu“ v slabých zdravotných podmienkach. Výdavky použité na zdravotníctvo predstavujú len štvrtinu sumy, ktorá je vyčlenená v iných regiónoch. Očakávaná dĺžka života je len 44,6 roka a až 257 detí z 1000 umrie do svojich 5-tich rokov⁴⁶. Vysoká úmrtnosť matiek a detí pri narodení je podmienená faktom, že len pri 14% pôrodov je prítomný vyškolený personál. Aj napriek stúpajúcej chudobe je počet detí pripadajúcich na ženu 6,9.⁴⁷

---

⁴¹ Poznámka: náboženské právo, je to nemenný morálny zákon, ktorý je obsiahnutý v Koráne, stelesňuje Boží poriadok a je daný Muhammadovým príkladom a zahrňuje sa do právneho kódexu.

⁴² Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AFG.html>>.

⁴³ Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AFG.html>>.

⁴⁴ International Monetary Fund Report. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 261 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

⁴⁵ <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AFG.html>>

⁴⁶ UNDP: *HDI measurement*. [cit. 2011-12-1]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/AFG.html>>.

⁴⁷ ODEKON, M et al.: *Encyclopedia of world poverty*. 2006. s. 1127-1135.

Afganistan plánuje dosiahnuť takú úroveň rastu príjmov a životného štandardu najchudobnejších, ktorá bude väčšia ako priemerný rast ekonomie. V súčasnosti žije 42% obyvateľov (alebo 12 miliónov obyvateľov) z príjmu 14 USD na mesiac. Navyše, podvýživa v krajine ovplyvňuje až 45% Afgancov, ktorí nie sú schopní zabezpečiť si množstvo potravy s kalorickou hodnotou 2100 kalórií na deň⁴⁸. Ďalších 20% obyvateľov sa nachádza len mierne nad úrovňou chudoby, čo predstavuje veľkú mieru zraniteľnosti. Otázka výživy je značne poznačená tendenciou stúpajúcej ceny potravín.

Zo stratégie pre rozvoj vyplýva niekoľko výziev. Ide hlavne o existenciu paralelných štátnych štruktúr a neštátnych vládnych jednotiek, z čoho vyplýva zmätok v riadení. Za negatívum sa dá považovať taktiež slabý verejný sektor, korupcia, fiškálna nestálosť, slabý rozvoj legislatívy, nerovnosť a nerozvinuté ľudské práva. Na jednotlivé problémy boli vypracované možné riešenia. Verejná administratívna reforma predstavuje program podporujúci verejné inštitúcie, vláda sa zaviazala, že bude monitorovať korupciu vo väčšej miere, zabezpečiť sa aj prístup k verejným sťažnostiam a zvýši sa množstvo poskytovaných informácií verejnosti. Na základe národného akčného plánu pre práva žien v Afganistane by sa mala zvýšiť participácia žien vo vláde. V roku 2008 došlo k prvému sčítaniu obyvateľov, pričom sa stanovila miera chudoby. Malo by dôjsť aj k posilneniu ľudských práv, a to na základe ratifikácie a zvýšenia miery legislatívy, ktorá súvisí s afganistanskými medzinárodnými záväzkami, ako napr. Konvencia proti mučeniu, Nehumánne a ponižujúce zaobchádzanie a trestanie, Konvencia o znížení všetkých foriem diskriminácie proti ženám a Konvencia za práva dieťaťa.⁴⁹

Otázka nerovnosti je často spájaná so súdnictvom. Vláda sa v súčasnosti snaží o reformu a reštrukturalizáciu súdnych inštitúcií. Cieľom v národnej stratégii pre rozvoj je zabezpečenie nezávislého súdnictva, ktoré by malo chrániť bezpečnosť, náboženstvo, majetok, ľudské práva a islamské hodnoty každého občana. Mala by sa rešpektovať sloboda, rovnosť pred zákonom a zabezpečenie prístupu k spravodlivému súdnemu procesu pre každého.

Všetky tieto ciele sú vysoko humánne, no napriek tomu sme svedkami mnohých nepravostí, ktoré sa každodenne páchajú na obyvateľoch Afganistanu. Obeťami sú najmä ženy, ktoré sú diskriminované, je na nich páchané domáce násilie, únosy a znásilnenia

⁴⁸ Poznámka: 2100 kalórií na deň sa považuje za svetové minimum príjmu potravy.

⁴⁹ Poznámka: preklad autorky- originálny text: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT), Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), and the Convention on the Rights of the Child (CRC), Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper, Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2008.

ozbrojenými jednotlivcami. Dokonca sme svedkami obchodu so ženami s cieľom vyrovnať dlhy. Ženy sú taktiež nútené do manželstiev, ktoré dohadujú rodičia a častokrát nedosahujú vek plnoletosti. V niektorých prípadoch boli dokonca ženy cieľom útokov Talibanu a iných ozbrojených skupín. Bojovníci za práva žien sú často terčom násilných útokov, diskriminácie, zastrasovania a vydierania členmi vlády, Talibanom alebo inými ozbrojenými zločkami. Množstvo súdnych procesov týkajúcich sa násilností a neprávostí týkajúcich sa žien ostáva nevyriešených. Množstvo pojednávanií nespĺňa medzinárodné štandardy spravodlivosti, vrátane neadekvátneho času na prípravu obhajoby, nedostatku právnych zástupcov, dôvery v nedostatočnom množstve dôkazov alebo dôkazov, ktoré boli nadobudnuté počas mučenia a odmietnutia práva obhajcu povolať očitých svedkov. K trestu smrti bolo odsúdených 133 občanov (24 odsúdených bolo pozastavených najvyšším súdom) na nižších súdoch.

Problému rovnosti pohlaví sa venuje aj časť v Afganistanskej národnej rozvojovej stratégii. Vyriešenie danej problematiky sa považuje za jednu z podmienok na úspešné plnenie cieľov, ktoré si Afganistan stanovil. Nevýhoda žien je v krajine podmienená historicky a sociálne. Vízia vlády spočíva „...vo vytvorení rozvíjajúceho národu, ktorý žije v miery, pričom sú zabezpečené rovnaké práva, príležitosti vo všetkých sférach života a bezpečnosť pre obe pohlavia na rovnakej úrovni.“⁵⁰ Hodnota vízie je nepopierateľná, no napriek tomu má Afganistan pred sebou dlhú cestu, aby sa stala realitou.

Iba 17,1% žien dosahuje stredoškolské vzdelanie v porovnaní s mužmi, výsledkom čoho je aj vysoký podiel žien vo veku od 15 do 19 rokov, ktoré sa stali matkami, prípadne nízke zastúpenie žien v parlamente (0,350%)⁵¹. Všetky vyššie uvedené indikátory zohľadňuje aj index nerovnosti pohlaví, ktorý dosahuje hodnotu 0,797.

Na riešenie problému nerovnosti sú zamerané viaceré rozvojové programy. Aj Slovensko sa angažuje v pomoci ženám získať lepšie postavenie a viesť kvalitnejší život. Jedným z projektov, na ktorý sa zameria SlovakAid, slovenská mimovládna rozvojová organizácia, je pomoc rozbehnúť ženám z vidieckych oblastí malý biznis

---

⁵⁰International Monetary Fund. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 261 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

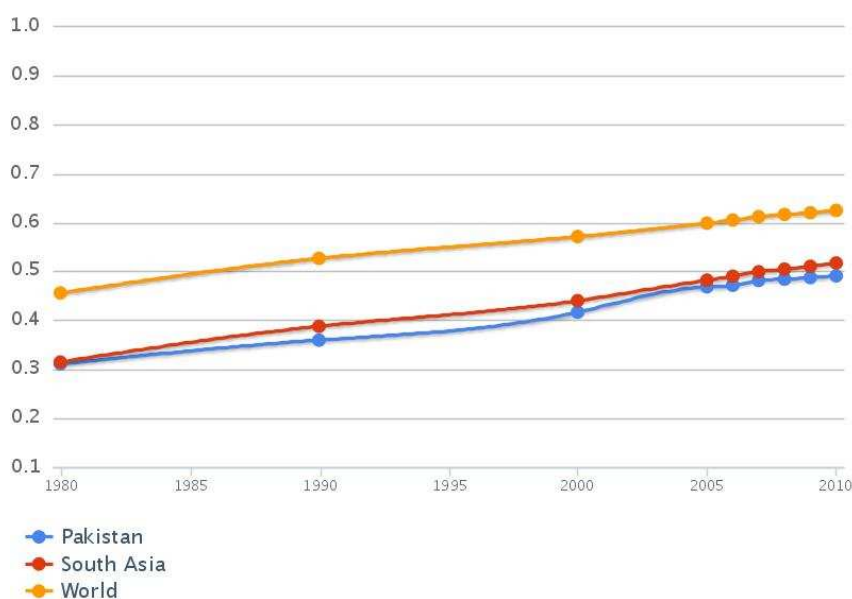
⁵¹International Monetary Fund Report. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

s poľnohospodárskymi produktmi.⁵² Bližšie sa rozvojovej pomoci budem venovať v nasledujúcej kapitole.

3.2 Pakistan

Pakistan je islamská republika v južnej Ázii, ktorá susedí na severozápade s Afganistanom. Po Indonézií je druhou najľudnatejšou moslimskou krajinou na svete s počtom obyvateľov 170 miliónov. Napriek tomu, že hodnota HDI dosahuje 0,490 (125. miesto v rebríčku), Pakistan si svoju ekonomickú situáciu vylepšil od roku 1947, kedy sa zaradoval medzi najchudobnejšie krajiny sveta.

Graf č. 4: Vývoj HDI v Pakistane od roku 1980 do roku 2010 v porovnaní so svetom a južnou Áziou.⁵³

V súčasnosti dosahuje HDP per capita 2,713 USD⁵⁴ a priemerná dĺžka života sa zvýšila na 67,2 rokov. Veľký problém predstavuje negramotnosť obyvateľstva, ktorá

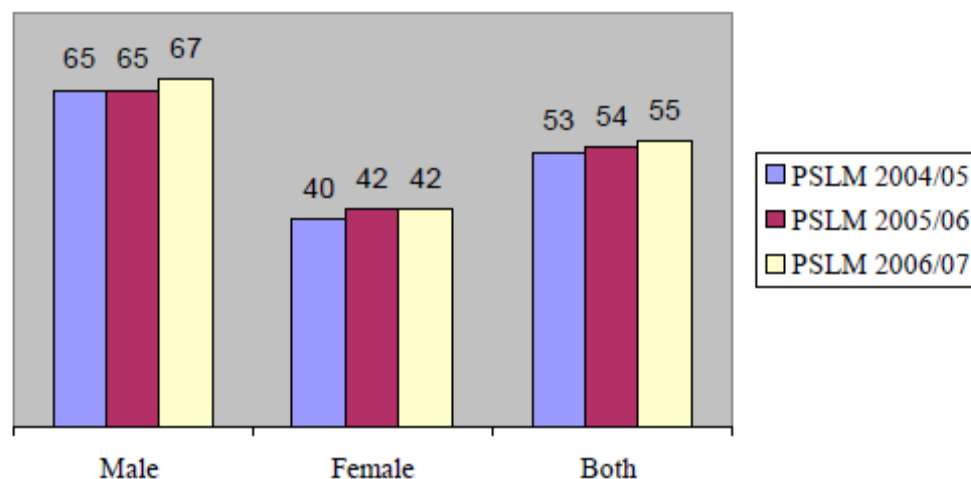
⁵² PLATFORMA MIMOVLÁDNÝCH ROZVOJOVÝCH ORGANIZÁCIÍ: *Rozvojová pomoc*. [cit. 3. 3. 2011]. Dostupné na internete: <http://www.mvro.sk/phocadownload/Publikacie/bulletin_web.pdf>.

⁵³ UNDP: *HDI measurement*. [cit. 2011-12-1]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/PAK.html>>.

⁵⁴ INTERNATIONAL MONETARY FUND: *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. 2010. s. 22-27. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>>.

predstavuje až 54,2 %.⁵⁵ Medzi jednotlivými regiónmi sú veľké disparity, ktoré sa vyrovnávajú pomaly a s ťažkosťami.

Graf č. 5: Pomer gramotnosti mužov, žien a oboch pohlaví v Pakistane počas rokov 2004/05, 2005/06 a 2006/07.⁵⁶

Po skončení obdobia britského kolonializmu v roku 1947, dochádza k vzniku republiky Pakistan. Indický polostrov bol rozdelený medzi Indiu a Pakistan. Krajina začala svoj národo-budovateľský proces, pričom musela čeliť problémom deficitu, závislosti na zahraničnej pomoci, rastúcej populácií, zvyšujúcich sa výdavkoch na obranu. V roku 1950 tvorilo poľnohospodárstvo 53% z HDP. Pakistan čelil vojne s Indiou, etnickým bojom a civilnej vojne na východe krajiny.⁵⁷

V súčasnosti patrí Pakistan k najchudobnejším krajinám sveta, pričom svojím percentom HDI sa zaraďuje na koniec rebríčka. 32% populácie žije pod mierou chudoby. S vysokou mierou rastu populácie, slabou vládou, nízkou mierou gramotnosti a nízkymi výdavkami v oblasti sociálnej sféry súvisí obmedzený ekonomický rast. Ekonomický rozvoj brzdí najmä množstvo výdavkov, ktoré sú venované na vojnu a teror. Po udalostiach, ktoré sa odohrali 11. septembra 2001, vyšlo najavo, že Pakistan je socioekonomickým partnerom pre medzinárodný terorizmus. Ani inflácia nedopomohla

⁵⁵UNDP: *HDI measurement*. [cit. 2011-12-1]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/PAK.html>>.

⁵⁶ IMF. 2010. International Monetary Fund Report. *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington D.C.: International Monetary Fund, 381 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>>.

⁵⁷ ODEKON, M et al. *Encyclopedia of world poverty*. 2006. s. 1235-1239.

k lepšiemu postaveniu tejto krajiny. Od roku 2007 stúpila cena ropy o 100%, čo znamenalo aj rast cien potravín (cena pšenica sa zvýšila až o 150%).

Na zlepšenie situácie v krajine, došlo k dohode medzi Pakistanom a IMF, pričom IMF poskytlo pomoc vo výške 7,6 milióna USD na rekonštrukciu ekonomiky. Hlavnými cieľmi sú: (i) zvýšiť dôveru domácich a zahraničných investorov, a to hlavne upevnením fiškálnej a monetárnej politiky, (ii) ochrana chudobných a zabezpečenie sociálnej stability. Stratégia na zmiernenie chudoby má platnosť do roku 2011. Stratégia na zníženie chudoby je rozdelená do 9 pilierov:

- Zabezpečenie makroekonomickej stability a rast jednotlivých sektorov
- Ochrana chudobného a zraniteľného obyvateľstva
- Zvýšenie produktivity a pridanej hodnoty v poľnohospodárstve
- Ľudský rozvoj
- Zavedenie energetického rozvojového programu
- Konkurencieschopný priemysel
- Oprava infraštruktúry za pomoci verejných a súkromných partnerov
- Kapitálový a finančný rozvoj
- Vláda zabezpečujúca spravodlivosť.⁵⁸

Sociálny systém zabezpečuje minimálnu ochranu pre chudobných. Mechanizmus priamych a nepriamych opatrení zahŕňa garancie v zamestnaní, priame transfery, zaručenie minimálnej mzdy, dotácie na múku a ďalšie. Platby nie sú efektívne, často zamerané len na malú skupinu obyvateľov a nepravdivé. Vláda zaviedla tzv. „Punjab Food Support Scheme“, teda systém podpory vo forme potravinových známk pre najchudobnejších. 23% obyvateľov trpí podvýživou. To znamená, že ich denný príjem potravy je pravidelne pod minimálnou energetickou hodnotou, ktorú by mal človek prijať, aby mohol vykonávať fyzickú aktivitu s prijateľnou váhou a výškou. Verejné výdavky na zdravotníctvo tvoria 0,8% z HDP. Výdavky sú hradené zo štátneho rozpočtu, externých pôžičiek a grantov, ako aj zo sociálnych a poisťných fondov.⁵⁹ Hodnota viacrozmerného indexu na meranie chudoby je 0,275 a počet ľudí žijúcich pod hladinou chudoby je 22,59%.

Vďaka zahraničnej pomoci od medzinárodných a nevládných organizácií zaznamenal znaky zotavovania sa na začiatku 21. storočia. Daňové reformy priniesli krajine vyššie

---

⁵⁸ INTERNATIONAL MONETARY FUND: *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. 1-11 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>>.

⁵⁹ Svetová banka. [cit. 21. 2. 2011]. Dostupné na internete: <www.worldbank.org>.

príjmy a taktiež sa podnikli kroky na reformu niektorých inštitúcií. Štátom vlastnené podniky boli privatizované a došlo aj k liberalizácii poľnohospodárstva.

Riešením problému konkurencieschopnosti na medzinárodných trhoch je využívanie všetkej pracovnej sily, ktorou krajina disponuje. Muži a ženy, teda generácia, ktorá produkuje príjem, je dôležitou zbraňou v boji proti chudobe. Mnoho žien je však nezamestnateľných, pretože sa stávajú matkami príliš skoro, v krajine je tiež vysoká úmrtnosť matiek a len 50% žien dosahuje stredoškolské vzdelanie oproti mužom.⁶⁰ V porovnaní s južnou Áziou, kde medzera v počte pracujúcich žien dosahuje 35%, je zreteľné, že ženy musia čeliť nerovnocennej situácii. Rast počtu gramotných žien je nižší v porovnaní s rastom vzdelanosti u mužov. Index na meranie rodovej nerovnosti dosahuje hodnotu 0,712 za rok 2010. Zamestnanosť žien je odlišná medzi regiónmi – napr. v provincii Balochistan dosahuje len 17%, pokým v Punjabe je 43%.⁶¹ Vláda plánuje investovať hlavne do vzdelania a kvalifikácie pracovnej sily.

K veľmi nízkemu pokroku došlo v oblasti zdravotnej starostlivosti, až na niektoré oblasti. Znížila úmrtnosť detí (89 detí z 1000 umrie do veku 5 rokov) vďaka imunizácii. Podľa WHO deti dostávajú vakcíny proti tuberkulóze, tetanu, záškrtu, detskej obrne a osýpkam. Zlepšila sa aj pre natálna a post natálna starostlivosť, zásoby pitnej vody a kvalifikovaní pôrodní doktori. Za posledné 3 roky vzrástol počet kontrol počas tehotenstva, pričom najlepšie výsledky dosahuje provincia Punjab. Významné sú aj výsledky v oblasti hygieny, zvýšil sa počet domácností s prístupom k pitnej vode, ako aj počet domácností s toaletou (zo 14% na 58% od roku 2001 po rok 2007). Tento pokrok sa týka väčšinou len mestských oblastí. 39% dedinských oblastí nedisponuje žiadnou toaletou. Špecializované nemocnice sú väčšinou umiestnené do veľkých miest, do ktorých musia ľudia z dedín cestovať veľké vzdialenosti, navyše pre týchto obyvateľov je medicínska starostlivosť príliš nákladná. Nemocnice sa navyše musia popasovať s nedostatkom odborníkov a medicínskeho materiálu.

Otázka bezpečnosti v krajine je kritickým pilierom stratégie na zníženie chudoby. Sú to práve chudobní, ktorí väčšinou trpia nízkou mierou bezpečnosti. Aby sa zefektívnila reforma v tejto oblasti, boli prenesené rozhodovacie kompetencie na lokálnu samosprávu. Otázka bezpečnosti je nesporne jednou z najdôležitejších, pretože ovplyvňuje politickú

---

⁶⁰ BARRO, R.J. – LEE J.-W. 2010. *A New Data Set of Educational Attainment in the World, 1950-2010*. In NBER Working Paper. No. 15902.

⁶¹ INTERNATIONAL MONETARY FUND: *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. 17-20 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>>.

stabilitu, korupciu, dovolateľnosť práva, ako aj priame zahraničné investície. Na základe spolupráce s medzinárodnými organizáciami bola v roku 2002 spustená iniciatíva „prístup k spravodlivosti“. Tento program má zabezpečiť urýchlenie sporov, zníženie výdavkov na súdny proces a úplatkárstvo. V posledných rokoch vláda venovala pozornosť aj vládnym inštitúciám, výsledkom čoho je fiškálna decentralizácia, regulácia v oblasti zjednodušovania konkurenčného prostredia a transparentnosť jednotlivých obchodov.

V otázke bezpečnosti žien sa tiež podnikli isté kroky, no zmeny prichádzajú príliš pomaly. Napr. v januári 2010 sa sprísnil zákon upravujúci trest za obťažovanie žien na pracovisku. Feministické a ženské skupiny ostro kritizujú vládu za nerovnocenné postavenie pred súdom, kde prisaha a výpoveď ženy nemá rovnakú hodnotu ako výpoveď muža. Jedným z najčastejších nepotrestaných zločinov je znásilnenie, ktoré je považované za veľkú hanbu pre ženu ako aj pre celú rodinu, a preto sa väčšina žien rozhodne držať tento trestný čin v tajnosti. Ak dôjde k vzneseniu obvinenia, často sa stáva, že vyšetrovanie je zdĺhavé, nemá primeraný postup alebo je pozastavené. Znásilnenie manželom nie je považované za trestný čin a v práve nie je tiež žiadna zmienka o domácom násilí. Sudcovia považujú daný trestný čin za súkromnú alebo rodinnú záležitosť, prípadne daný spor presúvajú na kompetencie občianskych súdov.

Aj v tejto krajine platí, že ženy sú vo väčšej miere postihnuté chudobou. Viaceré mimovládne organizácie sa snažia bojovať proti rigidným sociálnym zásadám, ktoré brzdia ekonomický rozvoj. Jedným z dôvodov je aj dodržiavanie pravidiel „šaría“, ktorý je zodpovedný za sekundárne postavenie žien v krajine. Militantné skupiny, ktoré sú proti vzdelávaniu žien a násilne presadzujú zvykové právo, napádajú dievčenské školy za použitia munície. Na základe stratégie zlepšenia postavenia žien, bola založená banka pre ženy – First Women Bank Limited (FWBL). Program UNIFEM sa snaží zlepšiť situáciu žien prostredníctvom vytvárania pracovných príležitostí. Výrazným postupom v právach žien v tejto moslimskej krajine bolo zvolenie Bénazír Bhuttovej do postu primátorky na 2 funkčné obdobia. Napriek tomu, že finančne a prostredníctvom armády podporovala Taliban⁶² z dôvodu stabilizácie Afganistanu, bojovala aj za práva žien. Nebol však podaný žiadny legislatívny impulz z jej strany.

---

⁶² Poznámka: Pakistan v minulosti podporoval militantnú skupinu Taliban, a to hlavne vojensky. Bolo vyslaných 28 000 Pakistancov na pomoc v bojoch o moc v Afganistane v 90-tych rokoch. V súčasnosti existuje podozrenie, že Pakistan stále podporuje Taliban prostredníctvom výcvikov a fondov, čo nebolo nikdy potvrdené zo strany vlády. S Pakistanom sa často spája aj teroristické hnutie Al-Káida, zodpovedné za atentát z 11. septembra v New Yorku. Po tomto útoku sa rozhodli Spojené štáty vojensky odpovedať a zvrhnúť režim Talibanu v Afganistane.

3.3 Rozvojová pomoc

Dejiny oficiálnej inštitucionalizovanej rozvojovej pomoci siahajú do obdobia po rozpade koloniálneho systému, veľkej hospodárskej kríze a 2. svetovej vojne. Prvé medzinárodné inštitúcie určené na rozvojovú pomoc boli Svetová banka pre obnovu a rozvoj a Medzinárodný menový fond (MMF). Vývoj spoločnosti a globalizácia dali podnety na vznik mnohých medzinárodných organizácií. Dôležitú úlohu medzi nimi zastávajú aj mimovládne organizácie, ktoré sú „...dôležitým faktorom rozvoja medzinárodnej spolupráce v politickej, ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, environmentálnej a mnohých ďalších oblastiach.“⁶³ Podľa údajov OECD sa oficiálna rozvojová pomoc (ODA) v roku 2009 pohybovala na úrovni 127 500 miliónov USD.

Systém inštitúcií spadajúcich pod OSN vytvorených po roku 1948 zohráva vedúcu úlohu pri smerovaní a realizovaní rozvojovej pomoci na svetovej úrovni. Podrobnejšie sa budem venovať Rozvojovému programu OSN (UNDP) a Rozvojovému fondu OSN pre ženy (UNIFEM). Rozvojová pomoc prešla vývojom – v období po svetových vojnách, kedy bola poskytnutá pomoc vojnou zmietaných ekonomík vo forme Marshallovho plánu, sa rozvojová pomoc zameriavala hlavne na proces industrializácie krajín, v súčasnosti je trend pomoci v oblasti riadenia. Vízia rozvojovej pomoci je zahrnutá v Miléniových rozvojových cieľoch, ktoré si kladú za záväzok znížiť chudobu vo svete do roku 2015 a vychádzajú z iniciatívy OSN. „Tieto ciele predstavujú všeobecne akceptovaný rámec pre meranie pokroku vo svete a pozornosť sveta upriamujú na dosiahnutie významného zlepšenia kvality života ľudí - tak pre rozvojové, ako aj pre bohaté krajiny a medzinárodné organizácie, ktoré podporujú rozvojové programy. Miléniové rozvojové ciele:

- „odstrániť extrémnu chudobu a hlad,
- dosiahnuť, aby všetci získali základné vzdelanie,
- presadzovať rovnosť pohlaví a podporiť ženy,
- znížiť úmrtnosť detí,
- zlepšiť starostlivosť o ženu v tehotenstve a počas pôrodu,
- bojovať proti HIV/AIDS, malárii a ďalším chorobám,
- zabezpečiť udržateľnosť životného prostredia,

---

⁶³ LYSÁK, L. – GREŠŠ, M.: *Medzinárodné organizácie*. 2005. s 207-214.

- vytvárať globálne partnerstvá pre rozvoj.“⁶⁴

Pokiaľ ide o bilaterálnu rozvojovú pomoc, krajina si sama stanovuje, do akej miery je ochotná poskytnúť príspevok pre štáty a často sa stáva nástrojom na presadzovanie štátnych záujmov – zahraničnej politiky štátu. Štáty môžu aj prispievať, ktoré vláda vyčlení na báze dobrovoľnosti alebo v presne určenej výške a odvedie na účet medzinárodných inštitúcií ako napr. EÚ, OSN, OECD.

Medzi priority rozvojovej pomoci patrí aj Afganistan. Realita ukazuje, že Afganistan päť rokov po páde Talibanu nedostal v prepočte na obyvateľa takú pomoc ako Irak alebo Bosna a Hercegovina. „Afganistan dostal v rokoch 2001 – 2009 v podobe grantov a pôžičiek zatiaľ 36 miliárd dolárov z celkovo sľúbených 62 miliárd dolárov. Najväčším darcom Afganistanu sú Spojené štáty – za uplynulých 8 rokov mu poskytli vyše 23,4 miliardy dolárov.“⁶⁵ Na rozvojovou pomocou sa vznáša veľká vlna kritika, pretože pomoc vo forme finančných prostriedkov nie je transparentná (kvôli vysokej korupcii v krajine), koordinácia pomoci je slabá a finančnými prostriedkami sa plytvá alebo sú využívané neefektívne. 77% financií venovali darcovia, ktorí si financujú vlastné projekty, pretože afganská vláda nevytvorila dobre nastavené rozvojové programy.

3.3.1 Amnesty International (AI)

Amnesty International je mimovládna organizácia, ktorá svoje pôsobenie zahájila na začiatku 60-tych rokov 20. Storočia. Jej hlavným cieľom je dodržanie ľudských práv na celom svete a v súčasnosti pôsobí vo viac než 150 krajinách sveta. Hnutie sa angažuje v oblasti prepustenia väzňov, ktorí sa ocitli vo väzení neprávom, a to za svoje názory, farbu pleti, pohlavie, náboženstvo, jazyk a etnickú príslušnosť. Hnutie sa aktivizuje proti neprimeraným trestom, krutým a neľudským trestom, trestom smrti a trestom bez výnimky. Opiera sa o Všeobecnú deklaráciu ľudských práv a proti porušovaniu ľudských práv bojujú prostredníctvom nátlaku – kampane, petície, rozosielenie listov a pod. AI pracuje na prepustení väzňov, ktorí boli odsúdení bez spravodlivého nároku na súdny proces alebo boli podrobení mučeniu pri výsluchu. Kampane sa zameriavajú hlavne na

⁶⁴UN: *Millennium Development Goals*. [cit. 2011-2-2]. Dostupné na internete: <www.un.org/millenniumgoals>.

⁶⁵ PLATFORMA MIMOVLÁDNYCH ROZVOJOVÝCH ORGANIZÁCIÍ: *Rozvojová pomoc*. [cit. 3. 3. 2011]. Dostupné na internete: <http://www.mvro.sk/phocadownload/Publikacie/bulletin_web.pdf>.

prepustenie všetkých väzňov svedomia⁶⁶, ukončenie mimosúdnych popráv a zmiznutí a vystupuje taktiež proti násiliu opozičných skupín, ktoré násilne zadržiavajú rukojemníkov, mučia a zabíjajú väzňov alebo iným spôsobom hrubo porušujú ľudské práva. AI si pre svoju efektívnejšiu funkčnosť vytvorila v štátoch siete lekárov, právnikov a medzinárodnú sieť pre vojenské, bezpečnostné a policajné záležitosti, ktorí zohrávajú významnú úlohu pri medzinárodných kampaniach.

Tak ako aj iné medzinárodné organizácie orientované na rozvojovú pomoc, aj AI považuje miléniové ciele za hlavné body svojho záujmu. V súčasnosti sa zaoberá predovšetkým krajinami severnej Afriky a Blízkeho východu, kde v súčasnosti prebiehajú nepokoje súvisiace s politickým režimom a diktatúrou. AI sa snaží uchrániť civilné obyvateľstvo, ktoré pri vzburách nie je šetrené, nemá nárok na slobodu prejavu a združovania sa. Postihnutými krajinami sú Tunisko, Egypt, Bahrajn, Jemen, Irán, Irak a Líbya⁶⁷. AI sa iniciuje v zastavení dodávok zbraní do týchto krajín.

Pokrok sa zaznamenal v oblasti súdnictva. Zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, mučenie, genocída a mimosúdne popravy sú považované za závažné trestné činy a sú upravené medzinárodným právom. Podľa správy z roku 2010 stále mnoho štátov ignoruje povinnosti vyplývajúce z medzinárodného práva, čo znamená, že obetiam sa nedostáva spravodlivosti a páchatelia ostávajú nepotrestaní. V roku 2002 bol zriadený Medzinárodný trestný súd (ICC), ktorý v roku 2009 vydal zatykač na sudánskeho prezidenta, Al Bashira, ktorý sa dopustil 5 zločinov proti ľudskosti a 2 vojnových zločinov.⁶⁸ Vďaka ICC je stanovený univerzálny súd, kde sú súdení páchatelia, ktorí spáchali zločiny vo viacerých krajinách alebo obzvlášť závažné trestné činy.

Nedávno „... orgány začali s prípravou politík a zákonov, ktoré by mali viesť k odškodneniu a zlepšenie prístupu k spravodlivosti pre všetky civilné obete vojny, vrátane obetí vojnových zločinov sexuálneho násillia. Pokrok nastal aj pri trestnom stíhaní za vojnové zločiny sexuálneho násillia.“⁶⁹ AI prostredníctvom petícií, listov, pohl'adníc a e-mailov žiadala predsedu vlády o zaistenie spravodlivosti.

---

⁶⁶ Poznámka: ide hlavne o ľudí, ktorí sú držaní na základe rasy, rodu, národnostného pôvodu, farby pleti atď.

⁶⁷ Poznámka: všetky krajiny dosahujú veľmi nízku úroveň HDI a sú v nich vysoké disparity medzi postavením žien a mužov.

⁶⁸ AMNESTY INTERNATIONAL: *Justice without borders*. [cit. 2011-12-3]. Dostupné na internete: <<http://thereport.amnesty.org/key-issues/accountability>>.

⁶⁹ AMNESTY INTERNATIONAL: *Ženy v Bosne a Hercegovine sa dočkali spravodlivosti*. [cit. 2011-16-3]. Dostupné na internete: <<http://www.amnesty.sk/clanky/869/zeny-v-bosne-a-hercegovine-sa-dockali-spravodlivosti>>.

3.3.2 Rozvojový fond OSN pre ženy (UNIFEM)

Táto medzinárodná inštitúcia vznikla z dôvodu podpory politického, ekonomického a spoločenského postavenia žien v spoločnosti. Štatistiky, ktoré každoročne OSN vydáva, poukazujú na znepokojivé fakty ohľadom nerovnosti príležitostí vzdelávať sa a pracovať, v mzdových otázkach ako aj v chudobe v neprospech žien. Konkrétne prípady boli rozobrané vo vyššie uvedených kapitolách na príklade Afganistanu a Pakistanu.

Známe sú najmä kampane v oblasti citlivého zákonodarstva a verejného vzdelávania. Častokrát dávajú obyvatelia pocítiť humanitárnym pracovníkom, že nesúhlasia s humanitárnou činnosťou, ktorá je vykonávaná na ich území – najmä ak ide výstavbu škôl pre ženy. Tieto objekty sa stávajú terčom násilných prepadnutí.

OSN sa tiež snaží v oblastiach, kde ženy nemajú rovnocenné postavenie s mužmi, pomáhať pri zakladaní a udržaní národných a regionálnych ženských organizácií, umožňovať prístup k ľudským právam, seberealizovať sa a plnohodnotne sa uplatňovať v spoločnosti. V roku 1999 vyhlásilo OSN 25. november za Medzinárodný deň odstraňovania násilia voči ženám.⁷⁰

UNIFEM bojuje proti násiliu, ktoré je páchané na ženách. Ide o hrubé porušenie ľudských práv, a preto hnutie bojuje proti násiliu vymedzením inštitucionálneho rámca a práv na medzinárodnej úrovni, ktoré v jednotlivých krajinách chýbajú. V oblasti mieru a bezpečnosti podniká organizácia kroky hlavne na zníženie množstva znásilnení, ktoré sa považujú za zbraň vo vojne. I keď je zastúpenie žien medzi kombatanami menšinové, ženy sú často vystavované utrpeniu vo vojne. V súčasnosti je až v 90% konfliktoch zasiahnuté civilné obyvateľstvo, medzi ktorým sú najčastejšie ženy a deti. Navyše sexuálne násilie zotrváva aj po skončení konfliktu, dokonca sa môže zvýšiť. Sexuálne násilie zabraňuje prístupu k štúdiu, finančnej nezávislosti, participácie vo vláde a budovaniu mieru. Aj pri formálnych rokovaníach je zastúpenie žien chabé – len 8% ženské zastúpenie pri negociáciách a 3% zastúpenie pri podpísaní mieru, nehovoriac o tom, že žiadna žena nebola poverená vedením mierových rozhovorov, ktoré boli ziniciované Spojenými národmi. Ženy majú limitovanú pôsobnosť v politickej oblasti ako aj riadení korporácií. Program, ktorý rieši danú problematiku sa zameriava na analýzu demokratického systému v danej krajine, volebného systému, politických strán, rodových vzťahov a lokálnej kultúry.

---

⁷⁰ LYSÁK, L. – GREŠŠ, M.: *Medzinárodné organizácie*. 2005. s. 183-184.

Významný je aj boj proti HIV & AIDS. Viac ako 30 miliónov ľudí v súčasnosti žije s vírusom HIV.⁷¹ V sub-saharskej oblasti Afriky sa vírus šíri najrýchlejšie. V niektorých oblastiach Afriky a Karibiku majú ženy medzi 15. a 24. rokom života šesťkrát vyššiu pravdepodobnosť, že budú nakazené vírusom HIV, ako muži. Rodová nerovnosť a porušovanie práv žien spôsobuje väčšiu náchylnosť pri nakazení HIV. UNIFEM sa snaží formou prevencie a zvýšenia informovanosti o tejto chorobe znížiť riziko nakazenia.

Pre zlepšenie situácie vo svete bol založený Fond pre rodovú rovnosť na multilaterálnej úrovni. Zabezpečuje granty civilnému obyvateľstvu a vládny agentúram v Afrike, Ázii a Ticho morí, v arabských štátoch, Latinskej Amerike a Karibiku. Implementačné granty sú určené na zavedenie do praxe konkrétneho projektu, plánu, zákona alebo programu, ktorý bol schválený na posilnenie postavenia žien v krajine a poskytuje sa vo výške 2-5 miliónov USD na obdobie 2-4 rokov. Katalytický grant je určený na urýchlenie národných alebo regionálnych plánov, zákonov a politík, ktoré sú v záujme žien. Jeho výška je od 100-500 tisíc USD na dobu 1-3 rokov.⁷²

Dôležitá je aj funkcia tejto globálnej organizácie v oblasti humanitárnej pomoci. Napr. pri záplavách v Pakistane v roku 2010, UNIFEM koordinoval integráciu rodových problémov. Podieľa sa na spolupráci z mimovládny organizáciami, ako aj s relevantnými národnými orgánmi. Ministerstvo rozvoja žien, Národná komisia pre status žien a podobne. UNIFEM sa zameria hlavne na podporu žien a dievčat z oblastí, ktoré boli postihnuté povodňami.⁷³ V septembri roku 2010 poskytol pomoc vo výške 2 miliárd USD na poskytnutie okamžitej pomoci postihnutým oblastiam.⁷⁴ UNIFEM sa rozhodol zakročiť z dôvodu, že pomoc bola poskytovaná prevažne mužom.⁷⁵

Problematická situácia, kde sú veľké disparity medzi postavením muža a ženy sú rozobraté v predchádzajúcich kapitolách na príklade Afganistanu a Pakistanu. UNIFEM sa angažuje v týchto krajinách, a to hlavne v oblasti spravodlivosti a rodovej rovnosti. Tento program má za cieľ ovplyvniť hlavne legislatívnu a justičnú vetvu. Rodový a justičný program pozostáva zo 4 častí:

---

⁷¹ UNIFEM: HIV & AIDS. [cit. 2009-31-12]. Dostupné na internete: <http://www.unifem.org/gender_issues/hiv_aids/>.

⁷² UNIFEM: *Fund for gender equality, 2010*. [cit. 2011-1-3]. Dostupné na internete: <http://www.unifem.org/partnerships/fund_for_gender_equality/>.

⁷³ Poznámka: Pomoc bola poskytnutá vo forme medicínskej podpory, hlavne pre tehotné ženy, boli zabezpečené aj dodávky jedla, vody, stanov, oblečenia a sanitárneho príslušenstva.

⁷⁴ UNIFEM: *Responding to the Humanitarian Emergency in Pakistan*. [cit. 2011-14-1]. Dostupné na internete: <http://www.unifem.org/news_events/story_detail.php?StoryID=1157>.

⁷⁵ Poznámka: V mnohých prípadoch muži bránili v prístupe humanitárnych pracovníkov k ženám.

- eliminácia násilia páchaného na ženách,
- rovnosť žien a mužov,
- zjednodušenie prístupu k súdnictvu,
- zastúpenie žien v politike.

V oblasti znižovania násilia UNIFEM vedie výskum, štatistiky o vývoji, snaží sa o zmenu politiky, reformu zákonov ako aj ich posilnenie v oblasti ochrany práv. prostredníctvom svojej databázy poskytuje organizácia odporúčania a návrh na tvorbu novej legislatívy a snaží sa ochraňovať obeť násilia. Kľúčovým mechanizmom na podnikanie krokov na ochranu žien pred násilím je Fond dôvery, ktorý bol zriadený v roku 1996.

Zabezpečenie lepšieho prístupu k spravodlivému súdnemu procesu sa zaviedol mechanizmus tradičného riešenia sporov⁷⁶. Projekt sa zinzializoval na základe výskumu dopadu obyčajového práva na ženy a dievčatá. Mechanizmus tradičného riešenia sporov je neformálny súdny proces, ktorý je široko rozšírený v lokálnych komunitách v Afganistane na riešenie domácich sporov (súkromné vlastníctvo, dedičské spory, domáce problémy, atď.). proces je vedený radou starších a rešpektovaných členov miestnej obce. UNIFEM taktiež úzko spolupracuje s najvyšším súdom a generálnym prokurátorom kvôli vytvoreniu systému ochrany pre obeť násilia a snaží sa odstrániť diskriminačné tendencie v zákonoch. Boli zriadené centrá, ktoré poskytujú právnu pomoc pre ženy, ktoré sa chcú obrátiť na súd kvôli rozvodu, vlastníckych práv alebo ukončeniu domáceho násilia. Zriaďujú sa aj prechodné domovy pre ženy, ktoré boli prepustené z väzby alebo sa stali obeťami domáceho násilia.

Aktivity v politickom zastúpení sa orientujú hlavne na reformu práva, udržiavanie dobrých vzťahov s médiami, politické a mierové kroky, ktoré presadzujú zastúpenie žien vo vedúcich pozíciách vo väčšej miere.

3.3.3 Rozvojový program OSN (UNDP)

UNDP pracuje na medzinárodnej úrovni s cieľom pomôcť krajinám plniť miléniové ciele, ako medzinárodné organizácie, ktoré už boli spomínané. „UNDP je najväčší svetový multilaterálny program technickej pomoci. Bol založený na základe rezolúcie Valného

---

⁷⁶ Poznámka: Preklad autorky. Originál: Traditional Dispute Mechanism.

zhromaždenia OSN a svoju činnosť začal od 1. januára 1966.“⁷⁷ Sídlo sa nachádza v New Yorku a svoje úrady má rozmiestnené v 166 krajinách. Spolupracuje s UNIFEM a s UNCDF (United Nations Capital Development Fund). Hlavným poslaním tejto medzivládnej medzinárodnej organizácie je:

- „odstraňovanie chudoby,
- riešenie problémov životného prostredia,
- vytvárať pracovné príležitosti,
- zlepšovať postavenie žien.“⁷⁸

Každoročne organizácia vydáva správ o ľudskom rozvoji a zaviedli súhrnný index na meranie ľudského rozvoja (HDI), ktorý je podrobne rozobratý v prvej kapitole. Významná rola tejto organizácie spočíva vo vydávaní dokumentov, ktoré monitorujú situáciu v krajinách tretieho sveta, dávajú odporúčania, vedú štatistiky a databázu informácií o jednotlivých krajinách. Okrem správ sa vydávajú aj knihy a periodiká o páľčivých aktuálnych problémoch. Na základe širokej spolupráce s národnými ekonomikami prináša UNDP možnosť krajinám tlmočiť priority rozvoja, prináša analýzy a usmerňuje politickú pozornosť na konkrétnu politiku, ktorú by mala krajina vykonávať, aby sa vymanila z chudoby, podporila rozvoj a rovnosť a v neposlednom rade zlepšila životy ľudí.

Na základe dokumentu *How Human Development Reports Influence Change* si vláda Afganistanu adoptovala správu z roku 2004 a sformulovala Národný rozvojový program. Za veľký úspech sa dá považovať zozbieranie objektívnych dát na zhotovenie indexov, ktoré merajú ľudský rozvoj a životné podmienky po prvýkrát v modernej histórii, keďže sčítanie obyvateľstva prebehlo po 25 rokoch. Na základe správy Bahrajn školí učiteľov v používaní počítačov, India organizuje stretnutia ministrov, ekonómov, miestnych predstaviteľov a neziskových organizácií s cieľom zlepšiť vzdelávanie a zdravotníctvo, v Pakistane sa vláda rozhodla zaviesť program na redukciu chudoby a tvorby nových pracovných miest a v Zimbabwe sa začal intenzívne riešiť problém HIV/AIDS.

---

⁷⁷ LYSÁK, Ladislav - GREŠŠ, Martin. 2005. *Medzinárodné organizácie*. Bratislava : Ekonóm, 2005. s 110 - 112.

⁷⁸ LYSÁK, Ladislav - GREŠŠ, Martin. 2005. *Medzinárodné organizácie*. Bratislava : Ekonóm, 2005. s 110 - 112.

Záver

Chudoba je fenomén, ktorý sa zahŕňa nie len nízky príjem, ale aj hlad, negramotnosť, zlé zdravie, neadekvátnu infraštruktúru, nízku mieru slobodnej vôle a prejavu. Za posledných 50 rokov sme svedkami tendencie vzostupu nerovnosti vo svete meranej pomocou HDI. Pokrok sa dosiahol hlavne v oblasti zdravotníctva a vzdelania. Chudoba je založená na nerovnocennom rozložení bohatstva vo svete. Základnými determinantami chudoby sú geografická poloha, zdroje nerastného bohatstva, historické rozdelenie sveta na mocnosti a kolónie, klíma, atď. práca je dôkazom, že jedným z indikátorov chudoby sú disproporcie v statuse žien a mužov v spoločnosti.

Práca sa zaoberá otázkou, ako objektívne zmerať chudobu. V práci sú spomínané najmä ukazovatele, ktoré sú uverejňované na stránke UNDP – HDI, GII a MPI. Výhodou oproti ostatným ukazovateľom pokroku a rozvoja (ako napr. HDP v PPP p.c.) je zohľadnenie niekoľkých ukazovateľov. Hlavný nedostatok tejto metodiky je zložitosť získavania informácií a rozdielnosť merania na národných a regionálnych úrovniach.

Hranica chudoby je v súčasnosti stanovená na 1 – 2 USD na deň v PPP na hlavu. Ľudia, ktorí žijú v chudobe sú podvyživení, majú nízku obranyschopnosť, vysokú úmrtnosť detí, negramotnosť a priemerný vek dožitia 45 rokov. Všetky tieto ukazovatele ako aj disproporcie v dôsledkoch chudoby na ženy a mužov spôsobujú, že krajiny tretieho sveta napredujú veľmi pomaly a schopnosť vymaniť sa z pásma chudoby je takmer nulové. Pozitívny dopad na riešenie danej situácie nemá ani súčasná globálna hospodárska kríza, ktorá pôsobí na rozvinuté aj rozvojové štáty. Chýbajúce finančné zdroje sa odrážajú v nižšom množstve priamych zahraničných investícií a financovania rozvojových projektov.

Ekonómovia sa nevedia dohodnúť, či existuje spojenie medzi ekonomickým rastom a zvyšujúcou sa mierou disparít v globálnom meradle. Niektorí ekonómovia súhlasia, že rýchly ekonomický rast, ktorý vyplýva zo stabilnej makroekonomickej politiky, je najlepší prístup na znižovanie chudoby a konfliktu v distribúcií. Na druhej strane sa nachádzajú ekonómovia, ktorí tvrdia, že jediným možným východiskom je odpútanie sa od centra - ekonomicky vyspelých krajín, ktoré zneužívajú lacnú pracovnú silu a surovinové zdroje krajín tretieho sveta. V súčasnom globálnom a neustále sa integrujúcom svete si len ťažko môžeme predstaviť ekonomiky vo forme autarkie. Navyše najmenej rozvinuté krajiny sú vo veľkej miere závislé na rozvinutých krajinách z dôvodu exportu primárnych surovín, ktorý tvorí nemalú časť HDP ako aj z dôvodu rozvojovej pomoci.

Iniciatíva medzinárodných organizácií a vyspelých štátov sveta v oblasti rozvojovej pomoci je pomerne intenzívna v posledných desaťročiach. No aj napriek tomu, že mnohé krajiny získalo mnoho finančných a nefinančných prostriedkov prostredníctvom rozvojovej pomoci, naďalej patria medzi najzaostalejšie a najchudobnejšie štáty a ich obyvatelia žijú v pásme extrémnej chudoby. Preto je dôležité položiť si otázku, či je rozvojová pomoc efektívna. ODA je často univerzálne zameraná, no na druhej strane je dôležité si uvedomiť, že každý štát potrebuje individuálny prístup, keďže musí riešiť rôzne problémy. Rozvojová pomoc by sa mala teda uberať cestou zlepšenia života ľudí a nie cestou hospodárskeho rozvoja krajiny. Riešením zdanlivo bezvýchodiskovej situácie je teória zodpovedného spotrebiteľa, podľa ktorej je cieľom účinná delokalizácia výroby spotrebných statkov bohatého Severu do krajín tretieho sveta. Každý môže svojou zodpovednou spotrebou napomôcť rozvoju, napr. kúpou produktov, ktoré sú označené etickou stopou (výroba, ktorá neničí životné prostredie a nevyužíva detskú prácu).

Významnú úlohu v riešení chudoby zohráva UNDP, ktorá pomocou štatistík a výročných správ motivuje krajiny pristúpiť k akčným plánom na riešenie danej problematiky. Príkladom je Afganistanská stratégia pre rozvoj, ktorá sa snaží analyzovať pálčivé problémy krajiny a pomôcť najchudobnejším.

Politika na zníženie chudoby a nerovnomerného rozdelenia dôchodkov zahŕňa programy na podporu malých podnikateľov, univerzálne základné vzdelanie, programy na podporu vidieka, dotácie vo forme jedla, liekov, vzdelávacie programy zamerané na plánovanie rodiny, transfery príjmov a mnohé ďalšie programy zamerané na najchudobnejšie vrstvy obyvateľstva. Úspech týchto programov je úzko naviazaný vládou, ktorá by sa mala starať o implementáciu týchto programov. Práca dokázala, že nasledovné východisko je ťažko dosiahnuteľné v praxi kvôli korupcii, pomalému legislatívnemu procesu, nízkej miery demokracii a existencii militantných skupín na dvoch vybraných krajinách – Afganistan a Pakistan.

Tvrdenie, že rozvoj krajiny je závislý od rovnocenného postavenia mužov a žien je dokázané rôznymi štatistikami. 22 krajín, ktoré sa nachádzajú na konci rebríčka v závislosti od dosiahnutého HDI, nevykazujú GII vyššie ako 0,3, teda vykazujú vysokú mieru nerovnocenného postavenia mužov a žien v rámci vzdelania, zdravotnej opatery, zastúpenia vo vedúcich pozíciách, atď. Jednoznačne sa potvrdila závislosť medzi diskrimináciou žien v jednotlivých oblastiach a nižším ekonomickým rastom.

Znepokojivým faktom je 70%-né zastúpenie žien medzi obyvateľstvom žijúcim pod hranicou chudoby.

Vnímanie žien najmä v moslimskom svete podlieha stereotypom. Pravidlá, ktorými sa daná spoločnosť riadi sa rôznia a v súčasnosti sú zaznamenané snahy v sekularizácii štátov a priznaní práv ženám. V niektorých štátoch (napr. Saudská Arábia, Afganistan, Pakistan) je prítomná silná patriarchálna sila islamu, ktorá je podporovaná finančnými prostriedkami z ropy. Problém nerovnocenného postavenia žien je vo väčšej miere podmienený politickou otázkou než náboženskou. Na presadzovanie svojich záujmov bolo vytvorené ministerstvo zaoberajúce sa záležitosťami žien, ktoré je vedúcou inštitúciou v hájení záujmov žien.

V spomínaných krajinách je submisívne postavenie ženy dlhodobo podmienené kultúrne a nábožensky. Ženám sú často odopierané základné práva a slobody, nie sú chránené súdnictvom a nedostáva sa im rovnakého vzdelania či zdravotnej starostlivosti. Týmto krajiny prichádzajú o potenciálnu pracovnú silu, nehovoriac o kvalifikácii. Ženy sú často umiestňované na okraj spoločnosti. Toto myslenie sa dá len ťažko meniť a práca dobrovoľníkov z medzinárodných organizácií býva často terčom útokov. K sociálnym zmenám dochádza oveľa ťažšie a aj proces implementácie nového systému je dlhodobejší.

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie:

- CASTELLS, M. 2000. *End of Millenium, The Information Age: Economy, Society, and Culture*. Vol. 3. Oxford: Blackwell, 2000. ISBN 978-0631221395.
- DROZDÍKOVÁ, J. 2005. *Lexikón islámu*. Bratislava: Kaligram, 2005. 270 s. ISBN 80-7149-764-9.
- DUDÁŠ, T. a kol. 2007. *Rozvojová pomoc a spolupráca : vybrané kapitoly*. Bratislava: Ekonóm, 2007. 230 s. ISBN 9788022523936.
- FULCHER, J. – SCOTT, J. 2007. *Sociology*. Oxford: University Press, 2007. 154-158 s. ISBN 978-0-19-928500-6.
- GEIST, B. 1992. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1992. ISBN 80-85605-28-7.
- GILPIN, R. 1987. *The Political Economy of International Relations*. New Jersey: Princeton University Press, 1987. 500 s. ISBN 0-691-07732-0.
- KOŠTA, J. 2004. *Sociológia*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2004 . 167 s. ISBN 80-225-1819-0.
- LYSÁK, L. – GREŠŠ, M. 2005. *Medzinárodné organizácie*. Bratislava: Ekonóm, 2005. 226 s. ISBN
- LEONARD, T. M. et al. 2006. *Encyclopedia of the Developing World*. Vol. 1. New York: Taylor & Francis Group, LLC, 2006. 1759 s. ISBN 0-415-97662-6.
- LEONARD, T. M. et al. 2006. *Encyclopedia of the Developing World*. Vol. 2. New York: Taylor & Francis Group, LLC, 2006. 1759 s. ISBN 0-415-97663-4.
- LEONARD, T. M. et al. 2006. *Encyclopedia of the Developing World*. Vol. 3. New York: Taylor & Francis Group, LLC, 2006. 1759 s. ISBN 0-415-97664-2.
- LIPKOVÁ, Ľ. a kol. 2011. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint, 2011. ISBN 978-80-89393-37-4.
- MATTOŠ, B. a kol. 2008. *Aktuálne otázky medzinárodnej rozvojovej pomoci a spolupráce a vzťahy medzi rozvinutými a rozvojovými štátmi*. Bratislava: Ekonóm, 2008. 288 s. ISBN 9788022526401.
- MESOCHORITISOVÁ, A. – PIETRUCHOVÁ, O. 2007. *Rodová rovnosť v organizáciách, Stručná sprievodkyňa*. Bratislava: Vydavateľstvo OKAT, 2007. 63 s.
- MACIONIS, J. J. 1997. *Sociology*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1997. 235-351 s. ISBN 0-13-237264-9.
- NAFZIGER, E. W. 2006. *Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 842 s. ISBN-13 978-0-521-82966-3.
- O'BRIEN, J. et al. 2009. *Encyclopedia of Gender and Society*. London: Sage Publications, Inc., 2009. 927 s. ISBN 978-1-4129-0916-7.
- ODEKON, M et al. 2006. *Encyclopedia of world poverty*. Vol . 1. London: Sage Publications, Inc., 2006. 1412 s. ISBN 1-4129-1807-3.
- ODEKON, M et al. 2006. *Encyclopedia of world poverty*. Vol . 2. London: Sage Publications, Inc., 2006. 1412 s. ISBN 1-4129-1807-3.
- ODEKON, M. et al. 2006. *Encyclopedia of world poverty*. Vol . 3. London: Sage Publications, Inc., 2006. 1412 s. ISBN 1-4129-1807-3.

SAMUELSON, P. A. – NORDHAUSE, W. D. 1992. *Economics*. 14. Ed. New York: McGRAW-HILL, Inc., 1992. 784 s. ISBN 0-07-054879-X.

SCHAEFER, R. T. 2008. *Encyclopedia of Race, Ethnicity and Society*. London: Sage Publications, Inc., 2008. ISBN 978-1-4129-2694-2.

WORELL, J. et al. 2001. *Encyclopedia of Women and Gender*. Lexington: University of Kentucky, 2001. 642 s. ISBN 0-12-227246-3.

Časopisy a denná tlač:

PRESSBURG, A. P. 2011. Úrok zatratenia. In *Profit*. ISSN 1335-4620, 2011, roč. 18, č. 1, s. 22-23.

PRESSBURG, A. P. 2011. V Davose rezonovala rozbúrená severná Afrika. In *Trend*. ISSN 1335-0684, 2011, roč. 21, č. 5, s. 23-24.

The Rich and the Rest. In *The Economist*. ISSN 17959590, 2011, vol. 398, no. 8717, p. 11-12.

Unbottled Gini. In *The Economist*. ISSN 17959590, 2011, vol. 398, no. 8717, p. 67-68.

Elektronické dokumenty – výročné správy:

AMNESTY INTERNATIONAL. 2010. *Amnesty International Report 2010: The State of the World's Human Rights*. [online]. London: Amnesty International, 307 p. [cit. 12. 2. 2011]. ISBN 978-0-86210-455-9. Dostupné na internete: <<http://thereport.amnesty.org/en/downloads>>.

IMF. 2008. International Monetary Fund Report. *Islamic Republic of Afghanistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 261 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09319.pdf>>.

IMF. 2010. International Monetary Fund Report. *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington D.C.: International Monetary Fund, 381 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>>.

UNDP. 2010. *Ideas, Innovation, Impact: How Human Development Index Reports Influence Change*. [online]. New York: Human Development Report Office, 30 s. [cit. 5. 3. 2011]. Dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org/nhdr/>>.

Internetové zdroje:

AMNESTY INTERNATIONAL. 2011. Ženy v Bosne a Hercegovine sa dočkali spravodlivosti. In *Portál Amnesty International* [online]. 2011. [cit. 2011-16-03]. Dostupné na internete: <<http://www.amnesty.sk/clanky/869/zeny-v-bosne-a-hercegovine-sa-dockali-spravodlivosti>>.

EUROPEAN COMMISSION. 2010. Europe 2020 indicators. In *Portál Európskej komisie* [online]. 2011. [cit. 2011-02-27] Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators>.

HOFSTEDE, G. 2010. *Cultural Dimensions*. [online]. [cit. 2010-10-09]. Dostupné na internete: <<http://www.geert-hofstede.com/>>.

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION. 2010. Equality and discrimination. In *Portál ILO* [online]. 2011. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <http://www.ilo.org/global/topics/equality-and-discrimination/lang--en/index.htm>.

KOSE, M. A. 2010. Seven questions about Emerging Markets and the Fiscal Crisis. In *IMF Research Bulletin* [online]. 2010, vol. 11, no. 4. [cit. 2. 2. 2011]. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/External/Pubs/FT/irb/2010/04/index.pdf>>.

PLATFORMA MIMOVLÁDNYCH ROZVOJOVÝCH ORGANIZÁCIÍ. 2010. *Rozvojová pomoc*. [online]. Bratislava: Platforma MVRO, 16 s. [cit. 3. 3. 2011]. Dostupné na internete: <http://www.mvro.sk/phocadownload/Publikacie/bulletin_web.pdf>.

POVERTY. 2010. *Hunger and World Poverty*. [online]. 2010 [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.poverty.com/>>.

UNDP. 2010. International Human Development Indicators. In *Portál UNDP* [online]. 2011 [cit. 2011-03-11]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/tables/default.html>>.

Prílohy

Príloha č. 1: Poradie vybraných krajín podľa HDI, Indexu na meranie rodovej rovnosti a Indexu na meranie chudoby

HDI každoročne vypracúva UNDP s cieľom zmonitorovať komplexne životnú úroveň. GII⁷⁹ meria nerovnosti v oblasti zdravotníctva, vzdelania, zamestnania a zastúpenia v parlamente. MPI⁸⁰ meria chudobu vo svete, pričom boli použité ukazovatele: intenzita vyvlastnenia domácností a množstvo populácie žijúcej pod 1,25 USD na deň meraných v cenách parity kúpnej sily.

Krajina	Poradie krajiny	GII	Poradie krajiny	MPI	Poradie krajiny	HDI
Pakistan	118	0,311	13	0,762	125	0,49
Ghana	119	0,311	38	0,665	130	0,467
Gambia	120	0,307	35	0,688	151	0,39
Togo	121	0,3	42	0,653	139	0,428
Alžírsko	122	0,299	--	--	84	0,677
Jordán	123	0,294	--	--	82	0,681
Pobrežie slonoviny	124	0,293	2	0,808	149	0,397
Sierra Leone	125	0,292	48	0,586	158	0,317
India	126	0,291	44	0,639	119	0,519
Turecko	127	0,29	4	0,802	83	0,679
Haiti	128	0,276	54	0,541	145	0,404
Libéria	129	0,275	70	0,214	162	0,3
Stredoafrická republika	130	0,261	58	0,502	159	0,315
Maroko	131	0,256	1	0,827	114	0,567
Mali	132	0,24	45	0,625	160	0,309
Konžská demokratická republika	133	0,232	56	0,507	168	0,239
Irán	134	0,231	--	--	70	0,702
Egypt	135	0,229	--	--	101	0,62
Niger	136	0,217	57	0,506	167	0,261
Papua Nová Guinea	137	0,189	--	--	137	0,431
Jemen	138	0,116	7	0,79	133	0,439
Afganistan	139	0	--	--	155	0,349
Katar	140	0	--	--	38	0,803
Saudská Arábia	141	0	--	--	55	0,752

⁷⁹ Poznámka: GII sa meria v 141 krajinách sveta.

⁸⁰ Poznámka: Index na meranie chudoby sa meria v 71 krajinách sveta.

UNDP. 2010. *Build your own index*. [cit. 2010-12-4.]. dostupné na internete: <<http://hdr.undp.org/en/data/build/>>.

Príloha č. 2: Poradie vybraných krajín podľa rodovej nerovnosti meranej pomocou GII (Gender Inequality Index)

UNDP v rámci svojej štatistiky každoročne vydáva GII. Zohľadňuje diskrimináciu dievčat a žien hlavne v sektore zdravotníctva, školstva a na pracovnom trhu. Na lepšie znázornenie nerovnakej situácie medzi mužmi a ženami sa používa GII, pričom je zostavovaný v rovnakom rámci ako HDI. Sú v ňom zahrnuté zložky: úmrtnosť matiek, plodnosť, reprezentácia žien v parlamente, vzdelanostná úroveň, participácia na trhu práce. Vzorka štátov pozostáva s najnižšou dosiahnutou úrovňou HDI⁸¹.

Poradie HDI	Štát	Poradie GII	Hodnota GII	Podiel úmrtnosti matiek ⁸²	Percento plodnosti ⁸³
2010		2008	2008	2003-2008 ⁸⁴	1990-2008
128	Keňa	117	0,738	560	103,5
129	Bangladéš	116	0,734	570	71,6
130	Ghana	114	0,729	560	64
131	Kamerun	129	0,763	1000	127,5
132	Mjanmarsko	--	--	380	18,4
133	Jemen	138	0,853	430	68,1
134	Benin	127	0,759	840	111,8
135	Madagaskar	--	--	510	132,8
136	Mauretánia	118	0,738	820	90
137	Papua Nová Guinea	133	0,764	470	55
138	Nepál	110	0,716	830	101,4
139	Togo	115	0,731	510	64,8
140	Comoros	--	--	400	45,7
141	Lesotho	102	0,685	960	73,5
142	Nigéria	--	--	1100	126,6
143	Uganda	109	0,715	550	150
144	Senegal	113	0,727	980	104,4
145	Haiti	119	0,739	670	46,4
146	Angola	--	--	1400	123,7
147	Džibuti	--	--	650	23
148	Tanzánia	--	--	950	130,4
149	Pobrežie slonoviny	130	0,765	810	129,9

⁸¹UNDP. 2010. *Build your own index*. [cit. 2010-12-4.]. Dostupné na internete: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table4_reprint.pdf.

⁸² Poznámka: Definované ako úmrtie matiek na 100 000 živo narodených detí.

⁸³ Poznámka: Definované ako počet narodení na 1000 žien medzi 15.-19. rokom života.

⁸⁴ Poznámka: Údaje sú z rozmedzia daných rokov, pričom sa použili najaktuálnejšie údaje.

150	Zambia	124	0,752	830	141,8
151	Gambia	120	0,742	690	88,1
152	Rwanda	83	0,638	1300	36,7
153	Malawi	126	0,758	1100	135,2
154	Sudán	106	0,708	450	56,8
155	Afganistan	134	0,797	1800	121,3
156	Guinea	--	--	910	152,3
157	Etiópia	--	--	720	104,4
158	Sierra Leone	125	0,756	2100	126
159	Stredoafrická republika	32	0,768	980	106,6
160	Mali	135	0,799	970	162,9
161	Burkina Faso	--	--	700	130,9
162	Libéria	131	0,766	1200	141,6
163	Čad	--	--	1500	164,4
164	Guinea-Bissau	--	--	1100	129,2
165	Mozambik	111	0,718	520	149,2
166	Burundi	79	0,627	1100	18,6
167	Niger	136	0,807	1800	157,4
168	Konžská demokratická republika	137	0,814	1100	201,4
169	Zimbabwe	105	0,705	880	64,6
Poradie HDI	Štát	Počet ženských kresiel v parlamente (%)		Ženská populácia so stredným vzdelaním (% podiel 25 a viac ročných)	
2010		2008		2008	
128	Keňa	9,8		20,1	
129	Bangladéš	6,3		30,8	
130	Ghana	7,9		33,9	
131	Kamerun	13,9		21,1	
132	Mjanmarsko	--		18	
133	Jemen	0,7		7,6	
134	Benin	10,8		11,3	
135	Madagaskar	9,4		--	
136	Mauretánia	19,9		8	
137	Papua Nová Guinea	0,9		12,4	
138	Nepál	33,2		17,9	
139	Togo	11,1		15,3	
140	Comoros	3		--	
141	Lesotho	25,8		24,3	
142	Nigéria	7,3		--	
143	Uganda	30,7		9,1	
144	Senegal	29,2		10,9	
145	Haiti	5,2		22,5	

146	Angola	37,3	--
147	Džibuti	13,9	--
148	Tanzánia	30,4	--
149	Pobrežie slonoviny	8,9	13,6
150	Zambia	15,2	25,7
151	Gambia	9,4	16,5
152	Rwanda	50,9	7,4
153	Malawi	13	10,4
154	Sudán	16,8	12,8
155	Afganistan	25,9	5,8
156	Guinea	--	--
157	Etiópia	21,4	--
158	Sierra Leone	13,2	9,5
159	Stredoafrická republika	10,5	10,3
160	Mali	10,2	3,2
161	Burkina Faso	15,3	--
162	Libéria	13,8	15,7
163	Čad	5,2	--
164	Guinea-Bissau	10	--
165	Mozambik	34,8	1,5
166	Burundi	31,7	5,2
167	Niger	12,4	2,5
168	Konzská demokratická republika	7,7	10,7
169	Zimbabwe	18,2	48,8

Symboly:

Údaj neexistuje --

Príloha č. 3: Základné ukazovatele ekonomického vývoja

Tabuľka zobrazuje základné ukazovatele v Pakistane a Afganistane. Údaje pochádzajú z rokov 2007-2010.⁸⁵

Ukazovateľ	Rok	Afganistan	Pakistan
Pôrodnosť na 1000 žien medzi 15.-19. rokom života	2008	121.3	45.7
Negramotnosť v percentách	2010	28.0	54.2
Očakávaný počet rokov povinnej školskej dochádzky	2010	8.5	6.85
Výdavky na zdravotníctvo (% z HDP)	2007	1.8	0.8
HDP v parite kúpnej sily per capita	2010	1,4196	2,6256
GII	2008	0.797	0.712
HDI	2010	0.349	0.490
Očakávaná dĺžka života pri narodení (v rokoch)	2010	44.6	67.2
MPI	2008	..	0.275
Pomer žien a mužom so stredoškolským vzdelaním	2010	0.171	0.502
Úmrtnosť detí pod 5 rokov (na počte 1000 detí)	2008	257	89

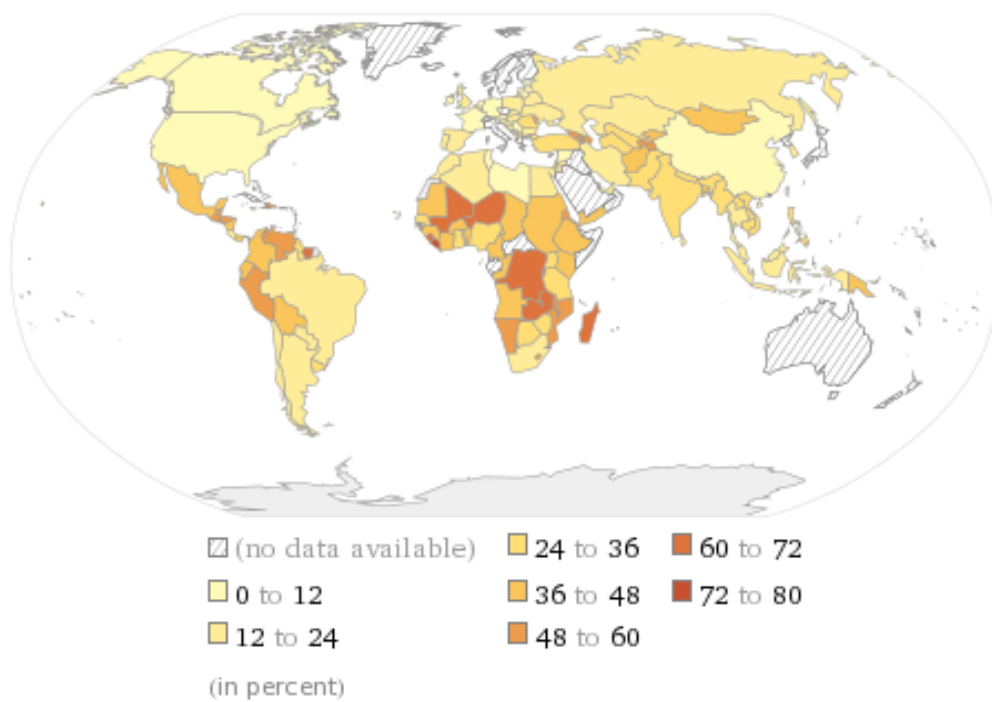
Symboly:

Údaj neexistuje ..

⁸⁵UNDP. 2010. *International Human Development Indicators*. [cit. 2011-3-11]. Dostupné na internete: <<http://hdrstats.undp.org/en/tables/default.html>>.

Príloha č. 4: Rozloženie chudoby vo svete

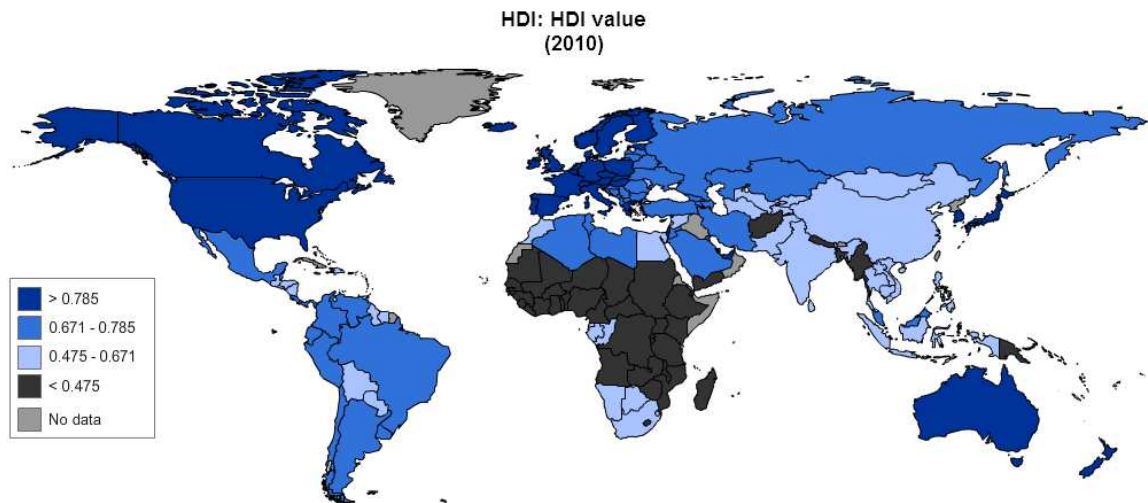
Mapa zobrazuje rozloženie chudoby meranej v percentách.⁸⁶

⁸⁶WolframAlpha. 2009. [cit. 2010-10-26]. Dostupné na internete: <http://www.wolframalpha.com/input/?i=poverty>.

Príloha č. 5: Mapa sveta a rozdelenie krajín podľa HDI

Grafické zobrazenie krajín podľa nadobudnutej hodnoty HDI⁸⁷.

⁸⁷ Poznámka: HDI sa meria v 169 krajinách sveta.

IMF. 2010. International Monetary Fund Report. *Pakistan: Poverty Reduction Strategy Paper*. [online]. Washington D.C.: International Monetary Fund, 381 p. [cit. 27. 2. 2011] Dostupné na internete: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10183.pdf>.